

Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta

Bakalářská práce

**Mateřské centrum jako cesta ze sociálního
vyloučení matek na rodičovské dovolené**

Jméno: Jana Buzková

Obor: Pastorační a sociální práce

Vedoucí práce: PaedDr. Marie Vorlová

Rok: 2006

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „*Mateřské centrum jako cesta ze sociálního vyloučení matek na rodičovské dovolené*“ zpracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury.
2. Tuto práci nepředkládám k obhajobě na jiné škole.
3. Souhlasím s tím, aby uvedená práce byla v případě zájmu pro studijní účely zpřístupněna dalším osobám nebo institucím.
4. Souhlasím s tím, aby uvedená práce byla publikována na internetových stránkách Jaboku.

V Praze dne.....

Jana Buzková

Děkuji PaedDr. Marii Vorlové a Mgr. Kláře Konvalinové za velkou pomoc při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	5
I. Současná česká rodina	8
1. Stav české rodiny	8
2. Mateřská a rodičovská dovolená.....	11
II. Narození dítěte	14
1. Po porodu	14
III. Rizika sociální izolace matek na mateřské a rodičovské dovolené	17
1. Syndrom čtyř stěn a rizika sociálního vyloučení	18
1.1. Ztráta sociálního statutu	21
1.2. Komunikace	23
1.3. Finanční závislost.....	26
1.4. Diskriminace matek na mateřské dovolené	28
IV. Služby pro rodinu	31
V. Mateřská centra	32
1. Historie.....	32
2. Proč jsou mateřská centra zakládána	33
3. Principy fungování mateřského centra.....	34
3.1. Svépomocná skupina	34
3.2. Komunitní centrum	35
4. Program mateřského centra.....	35
5. Problémy mateřských center.....	39
IV. Mateřské centrum Rybička	42
1. Charakteristika zařízení	42
2. Zpracování dotazníků a rozhovorů	45
2.1. Výsledky dotazníku a rozhovorů	45
2.2. Shrnutí	49
Závěr	52
Summary	53
Seznam použité literatury	54
Příloha - Dotazník	56

Úvod

Již skoro dva roky působím v mateřském centru Rybička v Praze 4. Za tu dobu jsem poznala mnoho matek, které toto centrum navštěvovaly a navštěvují. Důvodů, proč sem chodí, je mnoho. Některé se cítí osamělé, protože většinu dní tráví doma samy jen se svými dětmi. V centru hledají nové známé, spřízněné duše, se kterými si mohou povídat o radostech a strastech mateřství, vyměňovat rady, názory, nápady. Někteří návštěvníci (jsou mezi nimi i muži) zde také hledají způsob, jak smysluplně využít čas trávený na rodičovské dovolené. Navštěvují zde různé kurzy, kde se mohou naučit nové výtvarné techniky. Mohou zde pomoci svým dětem rozvíjet jejich motoriku, kreativitu a estetické cítění v kurzech určených právě dětem (například dětské výtvarné dílny, cvičení pro rodiče s dětmi apod.). Dalším důvodem návštěv mateřského centra je i snaha zapojit se do chodu centra, případně i do veřejného života dané lokality. Tito lidé přicházejí do centra s nabídkami vedení kurzů, pomocí s chodem centra. Někteří se prostřednictvím centra snaží o zlepšení životních podmínek v místě jejich bydliště (například postavením dětského hřiště apod.)

Důvodů je zkrátka mnoho, ale jedno má většina návštěvníků centra společné. Dobu, kterou tráví na rodičovské dovolené se snaží co nejvíce vyplnit všemožnými aktivitami a setkáváním se s jinými lidmi, protože jinak by pro ně období rodičovské dovolené nebylo jen dobou radosti z narozeného dítěte, ale také dobou osamělosti a někdy i odcizení se od bývalých přátel a známých.

V dnešní době už není rodičovská dovolená jen výsadou žen. I muži mají toto právo a využívají ho, i když stále spíše výjimečně. I v mateřském centru, kde jsem sbírala podklady pro tuto práci, je otec na mateřské dovolené spíše výjimkou. Z tohoto důvodu má práce pojednává spíše o ženách na mateřské respektive rodičovské dovolené, z jejichž zkušeností a zážitků jsem také čerpala materiál pro mou práci.

Většina matek si přichází do centra hlavně popovídat. Vzhledem k tomu, že většinu času tráví pouze se svým dítětem, nemají k hovoru mnoho příležitostí. Proto jsou rády, když v centru najdou nejen někoho, kdo má podobné starosti a problémy jako ony, ale také někoho, kdo je třeba jen poslouchá. Potřebují zkrátka prostor, kde se mohou „vykecat“ Měla jsem díky tomu možnost vyslechnout celou řadu historek a příběhů z jejich života.

Z velké části jsou tyto zkušenosti velmi krásné a pozitivní. Matky mají radost z toho, jak jejich děti hezky rostou, učí se chodit, mluvit. Mají radost z toho, že všechen čas mohou trávit se svým dítětem, plně si užívat všechno, co spolu s dítětem prožijí. Nemusí svůj čas dělit mezi potomka a zaměstnání.

Často jsem ale slyšela i negativní zkušenosti – nedostatek kontaktů s jinými lidmi, nemožnost popovídat si s někým dospělým, z toho pramenící pocit osamělosti. Matky navštěvující centrum také často vyprávějí o nepříjemných situacích, do kterých se dostávají, protože mnoha lidem z jejich okolí vadí přílišná hlučnost dítěte, nebo kočárek, který podle nich zabírá spoustu místa v autobusu. Některé matky z těchto důvodů trpí i pocity méněcennosti, což není dobré ani pro ně ani pro jejich rodiny, na kterých se matčiny problémy mohou negativně projevit.

Současné problémy některých matek na rodičovské dovolené jsou z velké části ovlivněny stavem české rodiny a tím, jak na rodinu dnes pohlíží společnost.

Tato problematika mě zaujala, hlavně z toho důvodu, že ač se s těmito problémy dnes (podle mého zjištění) potýká mnoho matek, většinová společnost o nich vůbec neví nebo se o nich zkrátka nemluví. O tom také svědčí nedostatek literatury, se kterým se při psaní této práce potýkala.

Aby tato práce nepůsobila tak depresivně, zaměřila jsem se nejen na popis možných problémů matek, ale také na způsob jejich řešení. Jednu z možností vidím právě v existenci mateřských center. Tato zařízení nabízejí matkám možnost vymanit se ze sociální izolace, do které se dostaly po nástupu na rodičovskou dovolenou, poznat nové lidi, navázat nové sociální kontakty, naučit se kvalitně využít svůj čas a třeba ještě i pomoci jiným lidem v rámci centra či v rámci celé komunity, ve které začínají hrát mateřská centra v dnešní době významnou roli.

Při psaní práce jsem se vycházela především ze zkušeností matek navštěvujících mateřská centra. Nemohu a ani nechci tvrdit, že problémy, které popisují, se týkají každé matky, za všech okolností a v každé době. Ale vzhledem k tomu, že jsem se s líčením víceméně stejných problémů setkávala nejen u matek v mateřském centru Rybička, ale i u matek z jiných pražských center, nemohu říci, že by tyto problémy patřily mezi okrajové.

Většinu podnětů jsem čerpala od matek žijících v Praze. Jejich problémy mohou být tedy o něco větší a vážnější kvůli způsobu života, který je pro velká města typický – bydlení v bytech ve velkých a naprosto anonymních sídlištích, převažuje život v nukleárních rodinách. Na druhou stranu ale dnes vzniká mnoho mateřských

center i na venkově, kde jsou v podstatě jedinou možností navazování vztahů s ostatními obyvateli.

Cílem mé práce je zmapování problémů, se kterými se mohou setkat matky na rodičovské dovolené a zároveň i nalezení jejich řešení v podobě existence mateřských center. Tato práce se nesnaží dělat z maminek ubohé a bezmocné puťky, které jsou celou dobu zavřené doma a bojí se vycházet mezi lidi. Pouze se zaměřuje na to negativní, co sebou mateřství a rodičovská dovolená přinášejí. Ukazuje, jak mohou některé problémy úzce spojené s obdobím rodičovské dovolené působit na matku a proč je tedy důležité, aby se o nich mluvilo a aby byly nějak řešeny.

Fakt, že maminky zakládají a samy provozují mateřská centra, značí, že nepropadají pocitům beznaděje, ale naopak se snaží aktivně řešit své problémy a zkvalitnit svůj život v období rodičovské dovolené.

Žádný z problémů a změn přicházejících spolu s mateřstvím a rodičovskou dovolenou, nemá pouze negativní účinky. V každém problému se dá najít i něco pozitivního, a o to se v této práci také pokouším. I proto je ale důležité o těchto problémech mluvit, řešit jejich negativní stránky a odhalovat ty pozitivní.

V první části této práce se věnuji současnému stavu české rodiny z hlediska společnosti i státu. Další část se zabývá popisem problémů, se kterými se matky na rodičovské dovolené mohou setkat. Ve třetí části jsem se zaměřila na mateřská centra. Věnuji se tu principům jejich fungování, způsobům, kterými mohou matkám pomoci i problémům, se kterými se potýkají.

Čtvrtá část je určena přímo mateřskému centru Rybička. Na základě zpracování dotazníků a rozhovorů, které jsem vedla v tomto centru, se snažím ilustrovat možné problémy matek, kterými se zabývá druhá část této práce.

I. Současná česká rodina

1. Stav české rodiny

„Rodina v nejširším pojetí je chápána jako celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity.“¹ Rodina je tedy v tomto podání ve své podstatě neměnnou sociální institucí, která existuje v každém kulturním prostředí a je v něm sociálně uznávána. Mezi základní funkce rodiny z hlediska služeb, které poskytuje společnosti, patří funkce reprodukční, socializační, sociálně-ekonomická a regenerační. Někdy se sem zahrnuje i funkce tvorby kapitálu, čímž se myslí příprava dítěte na plnohodnotný život ve společnosti.

V současné době je jednoznačně převažujícím typem soužití v ČR tzv. nukleární rodina. Ta je chápána jako dvougenerační soužití manželů a dětí a je založena na rodičovském a manželském vztahu jako na dvou základních vztahových liniích.

Dnes se ve vztahu k rodině projevuje stále více určitá lhostejnost společnosti. „Postindustriální epocha spolu se vznikem sociálního státu vytvořila prostředí velmi znevýhodňující rodinu a život v rodině oproti jiným formám života.“²

Význam dětí dnes už netkví v existenciálním zajištění rodičů v stáří. Byl omezen systémem sociální péče a důchodového pojištění, což eliminovalo bezprostřední závislost rodičů na dětech. Význam dítěte se tak přesunul do roviny emocionální. Tím se snížila přímá materiální nezbytnost přítomnosti dětí v rodině. Naopak tím bylo umožněno nahrazování dětí něčím jiným, co taktéž může zajistit emocionální uspokojení.

Tvorba lidského kapitálu a plnění dalších funkcí rodiny dnes nejsou společností oceněny. Ztrátou přímého materiálního užitku z dětí jsou výrazně znevýhodněny rodiny s dětmi vůči ostatnímu obyvatelstvu. Vzrůstající důraz na roli jedince ve společnosti na jedné straně vede k poklesu hodnoty rodiny jako základního článku společnosti na straně druhé.

I přes svůj nesporný význam pro celou společnost je dnes výchova dětí chápána pouze jako důsledek svobodného rozhodnutí rodičů, nikoli jako činnost

¹ www.mpsv.cz, „Národní zpráva o rodině“, s. 3 [citace 20.10.2005]

² www.mpsv.cz, „Národní zpráva o rodině“, s. 4 [citace 20.10.2005]

prospěšná pro všechny. Proto rozhodnutí mít a vychovávat děti společnost ani neovlivňuje ani nijak neupřednostňuje.

Z tohoto pohledu se život bez dětí logicky jeví jako výhodnější. Důsledkem takového trendu ve společnosti je pokles porodnosti a úbytek populace.³

V 90. letech došlo k významným demografickým změnám, které odrážejí současné proměny české rodiny.

Vstup do manželství je mladými lidmi odkládán do vyššího věku. Zároveň je manželství částečně nahrazováno rozšiřujícím se fenoménem nesezdaného soužití. Změny ve sňatečnosti mladých lidí se projevují i ve vztahu k reprodukčnímu chování, protože narození dítěte je stejně jako sňatek odkládáno do vyššího věku.

V 90. letech rovněž pokračoval trend rostoucí rozvodovosti. V roce 2003 bylo rozvedeno 32 824 manželství. Při zachování této úrovně rozvodovosti by rozvodem skončila téměř polovina všech manželství.

Dnešní doba je také spojena s velkým poklesem porodnosti. V 90. letech došlo k nejvýraznějšímu poklesu počtu ročně narozených dětí. V roce 1999 se narodilo nejméně dětí – 90 tisíc.

Dnes připadá v ČR 1,8 dítěte na jednu ženu (údaje z roku 2003) a tato intenzita porodnosti patří k nejnižším na světě. Tento hluboký pokles porodnosti je podobně jako pokles sňatečnosti spojen s odkladem rození dětí do vyššího věku.

V souvislosti s nižším počtem vdaných žen a nižším počtem dětí narozených v manželství a v důsledku větší tolerance k alternativním formám rodinného soužití se výrazně zvýšil podíl dětí narozených mimo manželství. Tento podíl činí dnes více než 25 %.

Výše uvedené trendy rodinného chování se promítly i do struktury současné rodiny. V roce 2001 bylo zaznamenáno snížení počtu úplných rodin z 2613 tisíc v roce 1991 na 2334 tisíc. Počet nesezdaných soužití se zvýšil v roce 2001 oproti roku 1991 z 85 tisíc na 125 tisíc.

Mění se i vztahy v rodinách mezi partnery a v širší rodině mezi generacemi. To souvisí s vývojem sociálních a ekonomických podmínek, změnami demografických procesů a kulturními změnami.

Změny vztahů v rodině jsou spojeny se změnami rolí jejích členů uvnitř i mimo rodinu. V souvislosti se zvýšením zaměstnanosti žen ve druhé polovině 20.

---

³ Viz www.mpsv.cz, „Národní zpráva o rodině“, s. 3-5 [citace 20.10.2005]

století a rostoucími požadavky zaměstnavatelů na výkonnost se v posledních letech objevuje potřeba sladit rodinnou a profesní roli ženy. I při převaze rodin se dvěma ekonomicky aktivními rodiči se od žen očekává vedle zaměstnání větší podíl na péči o domácnost a děti. Od muže se pak očekává především finanční zabezpečení rodiny s případnou pomocí při udržování jejího chodu.

Mění se i postavení dítěte v rodině, k čemuž přispěly zejména kulturně sociální změny a legislativa v oblasti rodinného práva a sociálně právní ochrany dítěte.

U mezigeneračních vztahů je na jedné straně patrná blízkost vztahů a vysoká úroveň tzv. funkcionální solidarity a ochoty vzájemně si pomáhat v rámci širší rodiny. Na druhé straně se tu ale projevují tendence k nezávislosti jednotlivých generací počínaje samostatným bydlením nukleárních rodin a dospělých jedinců až po malou míru vyžadování pomoci od potomků či rodičů, pokud to není nezbytně nutné. Soužití rodičů s rodinami svých dětí je v dnešní době vůbec málo frekventované.

Nezbytné je také zmínit dysfunkční rodiny, „které lze obecně chápat jako rodiny, kde není plněna (nebo je nežádoucím způsobem plněna) některá z jejích základních funkcí a kde dochází k závažným problémům v jejím fungování, a to v míře vážně ohrožující rodinu jako celek a především vývoj dětí.“⁴ K nejčastějším faktorům ohrožujícím funkčnost rodiny patří nižší vzdělání spojené s nižší sociokulturní úrovní, nezaměstnanost, případná osobnostní nevyzrálость rodičů. Z hlediska výchovy má negativní vliv také nepřizpůsobivost rodičů a jejich nadměrné ambice kladené na dítě nebo na sebe sama. V dnešní době přibývá problémových dětí z dobře situovaných rodin. Celkově roste agresivita dětí a mládeže, jejich chování nabývá na závažnosti a roste kriminalita dětí a mladistvých. V rámci dysfunkce rodiny musí být zmíněn i rostoucí fenomén rodinného násilí. Nejčastěji se jedná o násilí mezi partnery, kdy je v naprosté většině případů obětí žena. Nedávný výzkum ukázal, že téměř 38% žen zažilo někdy v životě nějakou formu násilí ze strany partnera.

Často se oběťmi domácího násilí stávají i děti, senioři, ohroženi jsou i zdravotně postižení členové rodiny.⁵

Péče o děti je v dnešní době stále ve velké míře záležitostí žen. Mateřství do určité míry omezuje šance žen na trhu práce. Tento fakt ve spojení se vzrůstajícím zájmem žen o profesní uplatnění přispívá ke snížení porodnosti. Mezi nejvíce znevýhodněné na trhu práce patří matky s dětmi v předškolním věku, matky staršího

⁴ www.mpsv.cz, „Národní zpráva o rodině 2004“, s. 12 [citace 20.10.2005]

⁵ Viz www.mpsv.cz, „Národní zpráva o rodině 2004“, s.10-13 [citace 20.10.2005]

věku, matky po mateřské dovolené a osamělé matky. Flexibilní formy zaměstnání, které by měly posilovat sladění práce a rodiny, nejsou zaměstnavateli dostatečně nabízeny a ani poptávka po tomto druhu zaměstnání není ze strany rodičů velká.⁶

2. Mateřská a rodičovská dovolená

Jedním z klíčových nástrojů slučitelnosti zaměstnání a rodiny je mateřská a rodičovská dovolená. Česká republika má jednu s nejdelších rodičovských dovolených v Evropě.

V souvislosti s porodem a péčí o dítě má zaměstnankyně nárok na mateřskou dovolenou po dobu 28 týdnů. Pokud porodila zároveň dvě nebo více dětí nebo jde-li o osamělou ženu, náleží jí mateřská dovolená po dobu 37 týdnů. Mateřskou dovolenou nastupuje žena zpravidla počátkem 6. týdne před plánovaným porodem, nejdříve však od počátku 8. týdne před tímto dnem.

K prohloubení péče o dítě je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnankyni (zaměstnanci) tzv. rodičovskou dovolenou. Ta je poskytována matce dítěte po skončení mateřské dovolené, otci pak od narození dítěte. Trvání rodičovské dovolené závisí na přání rodičů, nejzazším termínem je však dovršení tří let věku dítěte. Po uplynutí této doby může rodič zažádat o prodloužení rodičovské dovolené o další rok. Nejdelší možné trvání rodičovské dovolené v ČR jsou tak 4 roky.

Nárok na mateřskou a rodičovskou dovolenou má též zaměstnankyně nebo zaměstnanec, kteří převzali dítě do náhradní péče.

Vrací-li se zaměstnankyně po skončení mateřské dovolené nebo zaměstnanec po skončení rodičovské dovolené v rozsahu doby mateřské dovolené zpět do práce, je zaměstnavatel povinen zařadit je na jejich původní práci a pracoviště. Vrací-li se žena nebo muž zpět do práce po skončení rodičovské dovolené, tedy po uplynutí doby tří let od narození dítěte, nemá již zaměstnavatel povinnost zařadit je na stejnou práci a pracoviště. Pokud rodič zažádá o prodloužení rodičovské dovolené na 4 roky, zaměstnavatel již nemá povinnost zajistit rodiči po uplynutí této doby práci.

Žena na mateřské dovolené pobírá tzv. peněžitou pomoc v mateřství, což je dávka nemocenského pojištění. Má na ni nárok každá žena, která byla v posledních

---

⁶ Viz www.mpsv.cz, „Národní zpráva o rodině 2004“, s. 20-21 [citace 20.10.2005]

dvou letech před porodem minimálně 270 dní nemocensky pojištěná. Výše této dávky je 69% z denního vyměřovacího základu z předchozího platu.

Rodičům pečujícím o dítě během mateřské dovolené náleží navíc některé dávky státní sociální podpory, například porodné, rodičovský příspěvek, popř. některé adresné dávky pro sociálně slabší rodiny).⁷

Po dobu rodičovské dovolené má rodič nárok na tzv. rodičovský příspěvek. Může ho čerpat, jestliže po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě do 4 let věku nebo do 7 let, je-li dítě dlouhodobě zdravotně postižené. Při poskytování této dávky se neposuzuje příjem rodiny.

Aby byla podmínka celodenní péče o dítě splněna, nesmí být dítě umístěno v jeslích, mateřské škole nebo jiném zařízení pro děti předškolního věku déle než 5 dnů v měsíci bez omezení délky návštěvy. Od 1.1.2006 dochází v tomto bodě ke změně. Aby rodič nepřišel o nárok na rodičovský příspěvek, bude moci dítě do věku 3 let umístit do jeslí či jiného předškolního zařízení nadále jen na 5 dnů v kalendářním měsíci bez omezení délky návštěvy. Ale dítě od 3 let bude moci být ve výše zmiňovaných zařízeních každý den, maximálně však 4 hodiny denně.⁸

Původní podmínka nároku na rodičovský příspěvek – výdělečná činnost nebo omezený příjem z výdělečné činnosti byla zrušena datem 1. 1. 2004. Z toho vyplývá, že rodič může i při nároku na výplatu rodičovského příspěvku zlepšovat finanční a sociální situaci rodiny neomezenou výdělečnou činností. Po dobu této činnosti však musí rodič zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou.

Od 1. 1. 2005 se vyplácí rodičovský příspěvek ve výši 1,54násobku částky životního minima na výživu a ostatní základní osobní potřeby rodiče. V současnosti je výše rodičovského příspěvku 3635 Kč měsíčně.⁹

I když stát v současnosti podporuje rodinu, rození dětí i jejich výchovu například prodloužením rodičovské dovolené, společnost celkově těmto snahám brání svým přístupem k rodině, který je spíše diskriminační. Společnost je k významu rodiny a výchově dětí spíše lhostejná. Zároveň se zde stále projevuje diskriminace

---

⁷ www.mpsv.cz, Rodina, Finanční pomoc během mateřské a rodičovské dovolené [citace 20.10.2005]

⁸ Aperió, XII/2005-I/2006, s. 12

⁹ www.mpsv.cz, Státní sociální podpora, Rodičovský příspěvek [citace 20.10.2005]

matek s malými dětmi a matek po mateřské/rodičovské dovolené v oblasti profesního postupu a zaměstnanosti vůbec.¹⁰

Důsledkem toho je celkové snížení porodnosti a úbytek populace. Tyto tendence jsou právě v dnešní době velkým problémem. Z tohoto důvodu je podle mého názoru nezbytné změnit náhled společnosti na situaci žen na mateřské resp. Rodičovské dovolené. Pokud se změní náhled společnosti na význam ženy jako matky, která vychovává své děti ne jen pro své potěšení, ale pro užitek celé společnosti, existuje zde možnost, že se změní i pohled ženy na možnost přerušování zaměstnání a zaměření se na výchovu svých dětí. Pak by mohla žena vnímat své mateřství a s tím spojené přerušování profesní kariéry ne jako diskriminující a omezující, ale jako stejně záslužnou v porovnání s vykonáváním nějaké profese.

V tom případě se nabízí, že žena nebude dávat zaměstnání a kariéře přednost před dětmi a rodinou, což bude mít pozitivní vliv na porodnost a tím i populaci jako celek.

Pokud snaha o změnu nevychází ze společnosti, může vycházet přímo od žen samotných. Tuto možnost nabízejí právě mateřská centra, která jsou zároveň místem setkávání se „stejně postiženými“ matkami, zároveň i prostředníkem, skrze který mohou matky aktivně působit ve společnosti a na společnost.

---

¹⁰ Srov. www.vúpsv.cz, „Rovnováha mezi rodinným životem a pracovní kariérou...“ s. 42-43 [citace 20.10.2005]

II. Narození dítěte

S příchodem dítěte na svět přichází do rodiny i spousta změn, které radikálně ovlivňují nejen život novopečené matky, ale celé rodiny jako takové. Tyto změny jsou často nečekaně velké a mohou oba partnery zaskočit. Pokud se partneři včas nepřizpůsobí těmto změnám nebo jim příliš podlehnou, může docházet k problémům, které se táhnou do budoucnosti, kde se k nim přidávají problémy další a další (viz IV. kapitola).

Nechci tvrdit, že výše zmíněné problémy způsobují všem maminkám pouze potíže a že období mateřství je pouze obdobím smutku, depresí a únavy. Naopak. Mateřství je hlavně obdobím radosti. Pro mnoho žen je to nejšťastnější období jejich života a nic na světě by nevyměnily za možnost být matkou. Také ale neplatí, že je to období, kdy maminka nic nedělá, pouze odpočívá a hraje si s miminkem.

Její okolí je opravdu velmi často přesvědčeno, že maminka na mateřské/rodičovské dovolené nemůže mít žádné starosti.

Přestože je maminka šťastná, že má své miminko, že s ním může být doma a starat se o něj, setkává se také s mnoha problémy, které ji tento pocit štěstí kazí. Některé problémy může maminka vyřešit sama, některých si nemusí všimnout a bere je jako součást svého života. Některé ale sama vyřešit nemůže, přestože ji velmi trápí.

1. Po porodu

Po porodu dochází v těle matky k mnoha změnám souvisejícím se změnami hormonálními. Výkyvy v hladině některých hormonů vyvolávají i dočasné změny v jejím chování. V první řadě se ženy a celé jejich tělo soustředí hlavně na dítě, manžel jde v tuto dobu často stranou.

Žena je také v této době náchylná k častým výkyvům nálady. Má pocit, že nic nestíhá, že ztrácí kontrolu nad svým životem. Není se co divit, protože ke každodenním povinnostem navíc přibyla další – starost o miminko. A to vyžaduje péči dvacet čtyři hodin denně. Tak se už k výše zmíněným problémům přidává i velká únava.

Příchod miminka do rodiny také změní celé dosavadní rodinné uspořádání a přináší mnoho změn do vztahů mezi partnery.

Mění se role obou partnerů. Pokud je toto dítě prvním, musí si partneři zvykat na novou roli rodičů. Už nejsou pouze dva, ale tři. Pokud je žena na mateřské dovolené, stává se z muže hlavní živitel rodiny. Změny se mohou projevit například v sexuálním životě partnerů. Ženě přibývá s souvislosti s péčí o dítě mnoho nových povinností. Ty, spolu se starostí o domácnost, ji často zaměstnávají dlouho do noci. Miminko se také v průběhu noci často budí a i tehdy vyžaduje pozornost rodičů. Může se tedy stát, že na sexuální život partnerů je najednou mnohem méně času a klidných chvil.

Někdy také dítě, které je živější, často se v noci budí a i přes den vyžaduje velkou pozornost, je pro oba rodiče, tak vyčerpávající, že na ně může po nějakou dobu působit jako jistý druh antikoncepce, jak někteří s nadsázkou říkají.

U mužů se může v některých případech projevit žárlivost na dítě. Žena se nejvíce věnuje miminku a tráví s ním čas, který měl dřív její partner jen a jen pro sebe.

Jakákoli náhlá změna v životě je často příčinou stresu. To i v případě, že se tato změna týká jinak příjemné záležitosti, jakou péče o miminko určitě je. Přes to ale matka zažívá po narození dítěte neustálý stres. Má pocit, že odvádí špatnou práci, protože nestíhá všechno, co by stihnout chtěla, je vyčerpaná. Často je proto nešťastná a má pocit, že ji život neuspokojuje.

Ve chvíli, kdy se žena stane matkou, nemá mnoho příležitostí věnovat se sama sobě. Veškerá její pozornost se zaměřuje na dítě. Může se tak lehce stát, že ji péče o dítě zabere veškerý čas. Mateřství také změní její žebříček hodnot. Být dobrou matkou se stává tím nejdůležitějším v jejím životě.

Může tak docházet až k jakési rozpolcenosti. Na jedné straně má matka tendenci dát povinnostem spojeným s péčí o dítě přednost před vším ostatním. Na druhou stranu ale by se ale také ráda věnovala činnostem, které s péčí o dítě vůbec nesouvisí. Čím víc ale matka soustředí pozornost na své dítě, tím víc pozornosti toto dítě vyžaduje. Může dojít k tomu, že matka a její potřeby budou vždy až na posledním místě a veškeré své síly bude orientovat pouze na péči o dítě, manžela a na provoz domácnosti. Tento způsob ale není udržitelný na věky, žena nemůže takovou námahu vydržet dlouho a dříve či později dojde k nějaké krizi.

Být vyčerpanou a stresovanou matkou není způsob, jak vytvářet a udržovat harmonii v rodině.

Pro matku není v tomto období důležitá pouze starost o miminko, ale také o sebe samu. Chce-li se žena cítit spokojená nejen jako dobrá matka, ale také jako

člověk, musí se vědomě a cíleně starat i o své vlastní potřeby a zájmy. Mateřství by mělo být důležitou součástí ženy, ale nemělo by ji celou pohltit.¹¹.

---

¹¹ Viz Guerrentz S. Maminkou spokojeně a beze stresu, s. 13-39

III. Rizika sociální izolace matek na mateřské a rodičovské dovolené

Předcházející kapitola vypovídá o tom, jaké změny přináší příchod miminka do života ženy a jejího partnera. Jaká úskalí jsou s tím spojena. Tato kapitola se zabývá další zásadní změnou v životě ženy, tj. odchodem ze zaměstnání na mateřskou/rodičovskou dovolenou. Toto období je spojeno jak s mnoha příjemnými chvílemi, které novopečená maminka tráví se svým dítětem, tak i s mnoha nepříjemnými situacemi a problémy.

Termín „mateřská dovolená“ zní často jako naprostý protimluv. Mnohé maminky si dovolenou představují zcela jinak než jako „neustálé vaření kašiček a přebalování miminka, dohlížení nad všude lezoucím batoletem, jehož největším snem je pravděpodobně požití tuhého lihu nebo krému na boty.“¹²

Mateřská dovolená tedy není dovolenou v pravém smyslu toho slova. To, že je maminka doma se svým dítětem neznamená, že nic nedělá a pouze odpočívá. Realita je často zcela opačná. Pro matku, která je čtyřicet hodin denně zavřená mezi čtyřmi stěnami svého bytu, odkázána celý den dělat stále se opakující stejné činnosti, která nemá možnost scházet se svými kamarády z dřívějška, která je neustále unavená z nocí strávených nad plačícím miminkem, se tak mateřská stává spíše vězením než dovolenou.

„Přesto se v naší společnosti zažil termín mateřská dovolená, a co více, zažil se i názor, že maminka na mateřské nic nedělá. Jak často jsem slyšela „Vy jste doma, tak to neděláte“, což mne zejména po probdělé noci nad nemocným dítětem dorazilo.“¹³

Pro maminku je mateřská dovolená často mnohem větší zátěží než si kdokoli, kdo nemá děti, může vůbec představit. Péče o dítě sama o sobě zabere spoustu času a stojí spoustu sil i tu nejzdatnější matku. K tomu se ale ještě připojují další povinnosti spojené s vedením domácnosti, které musí maminka stihnout v době, kdy si její dítě zrovna nevyžaduje její pozornost, což není lehké, protože ono vyžaduje matčinu pozornost téměř stále.

Pokud si ale maminka náhodou na únavu a nedostatek času postěžuje někomu, kdo právě není na mateřské, setká se bohužel většinou s neporozuměním. Okolí totiž

---

¹² www.portál.cz, Těhalová M., Mateřská „dovolená“ nemusí být nuda (recenze) [citace 15.3.2005]

¹³ Tamtéž

často reaguje zlehčováním a tvrzením, že přece musí mít spoustu času, když je celý den doma.

1. Syndrom čtyř stěn a rizika sociálního vyloučení

Syndrom čtyř stěn je termín označující problém, se kterým se potýká nemálo matek na rodičovské dovolené. Je výsledkem působení řady problémů, které s sebou může přinést rodičovská dovolená. Tyto problémy jsou spojeny hlavně s odchodem ze zaměstnání a tím i přerušením významných sociálních vazeb, nedostatečnými možnostmi komunikovat se sobě rovnými, protože nejvíce času tráví matka s dítětem, které jí tuto možnost neposkytne. Další úskalí jsou spojené s častými negativními reakcemi okolí (kočárek v autobusu, hlučné dítě v čekárně atd.), případně s naprostým nezájmem společnosti o celkovou problematiku mateřství a matek na rodičovské dovolené. K tomu se přidává i fakt, že žena je malým dítětem či kočárkem ve společnosti velmi omezena. Ne na všechna místa se s nimi dostane, cestování je namáhavé a obtížné, ne všude je taková matka vítána s otevřenou náručí.

Může se pak cítit oddělena od společnosti, nedostatečně oceněna, má pocit, že se její komunikační schopnosti ztrácejí nedostatkem podnětů. Taková matka se pak ve svém bytě cítí spíše jako ve vězení a „syndrom 4 stěn je na světě“.

Nesnažím se tu vylíčit matku jako ubohou osamělou ženu. Ani netvrdím, že každá matka, která je doma se svými dětmi se cítí izolovaná a méněcenná. Nedělám z maminek na mateřské chudinky, ušlápnuté puťky, které se dobrovolně odsuzují na čtyři roky do izolace.

V této práci se zaměřuji na rizika, která jsou spojena s tak velkou životní změnou, jako je narození dítěte a odchod matky ze zaměstnání do domácnosti. Snažím se zde také ukázat, že tato změna může v některých případech způsobit matce i celé její rodině závažné problémy. Je proto důležité o těchto problémech mluvit a řešit je.

Ne každá maminka tráví mateřskou o samotě. Jsou ženy, které žijí ve velkých rodinách, mají dostatek přátel a z nepříjemných reakcí okolí si nic nedělají. Naopak se proti všem problémům snaží aktivně bojovat.

Existují také matky (tzv. „supermatky“), pro které znamená péče o dítě úplně všechno. Všechn svůj čas a energii věnují svému děťátku a zcela jim to vyhovuje. Tyto ženy jsou šťastné už jen proto, že mají své dítě, a problém osamění či izolace se jich netýká nebo jim prostě nevadí.

Některým matkám se také daří dělit svůj čas mezi dítě a zaměstnání. Vyhovuje jim být zároveň pečující matka a zároveň budovat profesní kariéru. Při tom oboje zvládají bez větších problémů.

Podle mínění některých maminek, které nepatří ani do jedné z výše zmíněných skupin, jim nezbývá než gratulovat.

Je tu také velká skupina maminek, které se sice s potížemi setkaly, nezvládají vše bez problémů, ale nespokojily se jen s čekáním na to, až si společnost jejich potíží všimne. Naopak se samy snaží o změnu. Tyto maminky zakládají a provozují mateřská centra, kde se mohou realizovat a zároveň zapojovat do společnosti (viz IV. a V. kapitola).

Ze zkušenosti matek navštěvujících mateřská centra je patrné, že období mateřské a rodičovské dovolené přináší řadu situací, které maminka nedokáže zvládat sama. Často jí působí trápení, která mohou v některých případech způsobovat ženám pocity méněcennosti, osamělosti, pocit že je společnost úplně vyloučila. Tyto maminky (a není jich málo), jsou více či méně nuceny být zavřené doma. To může vycházet buď ze strachu jít mezi lidi a zažívat tam nepříjemné situace, nebo z faktu, že pohybovat se mezi lidmi s malými dětmi a kočárkem je pro některé matky nadmíru náročné a únavné. Tráví-li většinu času jen se svými dětmi, jsou tyto také jediné, se kterými si mohou celá den povídat. Tento způsob komunikace ale není pro ženu dostačující a uspokojující. Mezi lidmi se moc nedostane, a pokud ano, reakce okolí je moc nepovzbudí.

Narozením dítěte se mezi matkou a jejími bývalými přáteli může vytvořit určitá propast. Na setkávání s nimi už není tolik času. Pokud jde žena navštívit své přátele, bere s sebou většinou i své děti, což znamená, že se po celou návštěvu bude pouze strachovat, aby děti něco nezničily, neumazaly, aby nebyly příliš hlučné a přátele tak spíše neobtěžovaly.

Z některých reakcí společnosti vyplývá, že si často ani neuvědomuje, že matky nějakou pomoc potřebují. Z Národní zprávy o stavu rodině je patrné, že společnost v dnešní době nepodporuje rodinu jako takovou, natož pak matku. Stát jí umožnil dlouhou a poměrně štědře placenou dovolenou, což na okolí působí může působit dojmem, že už nic jiného nepotřebuje.

Některé matky mohou reagovat na tento nezájem pocity méněcennosti z nedocení vlastní osoby a jejího snažení. Tím, že nevidí žádnou odezvu ze

společnosti (nebo se setkává s negativní odezvou), může dojít k závěru, že společnost její služby nepotřebuje.

Odtud je už jen malý krůček k tomu, aby se maminka, která je po celodenní péči o miminko a domácnost, ještě navíc cítila méněcenná a vyloučená ze společnosti. Maminka si nemá o svých potížích s kým popovídat, má pocit, že je na všechno sama. Často ji pak může trápit pocit, že není dobrá matka, protože nezvládá situaci a necítí se tak šťastná a spokojená, jak si před narozením dítěte představovala.

V takové situaci hrozí, že se maminka více či méně dobrovolně izoluje od okolního světa, její život se skládá ze stále stejných periodicky se opakujících činností – krmení, přebalování, vaření, praní, uklízení. Celý den tráví pouze ve společnosti svého dítěte, což je jistě pro matku příjemná společnost, ale její možnosti komunikace jsou tím silně omezené. Pro ženu, která byla zvyklá na mnohem vyšší úroveň komunikace, je to nejen neuspokojující, ale také jí to nijak neumožňuje se rozvíjet.

Tímto způsobem lehce vzniká tzv. „syndrom čtyř stěn“ – matka trpí pocitem, že pomalu ale jistě ztrácí kontakt s okolním světem, že je ve svém bytě jako ve vězení. K tomu se ještě přidává pocit méněcennosti, vyčerpání, občas i deprese.

Problémy spojené s mateřskou dovolenou ale nepůsobí negativně pouze na matku, ale potažmo i na celou její rodinu.

Partner se vrací z práce domů většinou až pozdě večer a tam na něj čeká vyčerpaná žena. On po právu očekává, že se mu bude manželka věnovat, ale ona má před sebou ještě spoustu práce, protože při náročné péči o dítě toho spoustu nestihne. Ona je unavená, vyčerpaná tím, že se celý její život smršknul na malý prostor jejich bytu.

Ženino rozpoložení není zrovna takové, aby mohla s partnerem řešit nějaké problémy, on je na tom často stejně. Tak může vznikat mnoho nedorozumění, oba partneři pak mohou mít pocit křivdy. Situace mezi partnery pak má negativní vliv i na jejich děti. To může mít za následek mnoho rodinných konfliktů, které ale vycházejí pouze ze špatné komunikace mezi partnery.

Plyne z toho, že neuspokojivá situace matky má negativní vliv na celou její rodinu. Pokud je proto pro fungující a spokojenou společnost důležité udržovat a podporovat fungující a spokojenou rodinu, je také pro společnost nezbytné aby starat se o spokojenost maminky, která se stará o své děti.

Maminka, která cítí podporu, ví, že ji společnost plně podporuje a nevytěšňuje ji ze svých řad, má pak dostatek sil a možností, aby i její rodina byla spokojená a dobře fungovala.

Následující text se zaměřuje na symptomy provázející „syndrom 4 stěn“. Popisuje situace, do kterých se mnoho matek na rodičovské dovolené dostává, a které s sebou přináší riziko sociálního vyloučení těchto matek.

1.1. Ztráta sociálního statutu

První úskalí mateřské dovolené se objevuje již na jejím počátku. Odchod ze zaměstnání může v případě některých maminek způsobit ztrátu dosavadního sociálního statutu. Tento jev se vyskytuje zejména u matek s vyšším vzděláním, kterým jejich profese poskytovala určité postavení ve společnosti. Pokud z tohoto zaměstnání odejde, byť jen dočasně, stává se z ní pro okolí žena v domácnosti, což pro matku může znamenat pokles na společenském žebříčku. Doposud na ženu společnost pohlížela podle toho, v jakém oboru pracovala, jakou funkci zastávala atd. Její zaměstnání určovalo, jak se na ni její okolí dívá. Podle své profese byla zařazena na určitou společenskou příčku.

Odchodem na mateřskou dovolenou ale může dojít k tomu, že žena ztratí svůj sociální status a společnost ji od této chvíle vidí „pouze“ jako matku na mateřské dovolené. V naší společnosti to ale často znamená zařazení na nižší společenskou příčku.

K tomuto závěru jsem dospěla na základě zkušeností, které mi sdělily maminky navštěvující mateřská centra. Pro tento názor může svědčit i fakt vyplývající z dnešní lhostejnosti společnosti vůči rodině. Výchova dětí je dnes i přes svůj nesporný význam pro společnost pojímána jako důsledek svobodného rozhodnutí rodičů, nikoli jako činnost prospěšná pro všechny.¹⁴ Výchovu dětí tedy společnost neposuzuje jako záslužný čin, díky kterému by matka vychovávající doma své dítě mohla požívat jisté úcty ve společnosti. Naopak je možnost mít děti a vychovávat je

---

¹⁴ www.mpsv.cz, Národní zpráva o rodině 2004, s. 4 [citace 20.10.2005]

chápána jako rozhodnutí rodičů, které nemá na společnost žádný vliv, není tedy společností nijak ceněno.¹⁵

M. Marksová-Tominová z Asociace rovných příležitostí říká: „Když se ženě narodí dítě, automaticky to pro ni znamená horší sociální postavení i možnosti v profesi.“¹⁶ Naše společnost považuje fakt, že matky vychovávají své děti, za naprostou samozřejmost. Očekává, že každá matka je povinna postarat se o rodinu bez jakéhokoli nároku na ocenění. Přitom je často opomíjena skutečnost, že děti jsou pro budoucnost naší společnosti velice důležité. Jak uvádí Rút Kolínská z organizace Pražské matky: „Děti jsou největším bohatstvím každé společnosti a to, že je matka dobře vychovává, nedělá ani tak pro sebe, ale pro společnost. Pokud budou děti špatně vychovávány, odrazí se to na společenském klimatu. Masaryk jednou řekl, že co se nevloží do školství a do rodiny, to se potom bude muset mnohonásobně investovat do špitálů, kriminálů a polepšoven.“¹⁷

Přes to je důležitá funkce matek někdy opomíjena a společnost postavení matek na mateřské dovolené často zlehčuje. Dává dokonce matkám a dětem najevo, že v určitých oblastech společenského života nejsou vítané.¹⁸

Odchod ze zaměstnání se může projevit přímo i na chování ženy.

Člověk se dostává do společnosti prostřednictvím svého zaměstnání. To poskytuje většině lidí největší veřejné uznání. Prostřednictvím zaměstnání se také uskutečňuje veřejná komunikace. Rodina a soukromý život je naopak místo, kam se člověk může stáhnout, kde se setkává s lidmi, které zná.

Pokud se ale někdo pohybuje pouze v tom soukromém světě a nevstupuje do prostředí společenského, jako například matka na mateřské dovolené, riskuje tím ztrátu sebejistoty a sebedůvěry ve vztahu k okolnímu světu.

Nedá se říci, že by tyto ženy žily samy a úplně izolovaně. Udržují sociální kontakty se sousedy a známými. Nemají ale možnost projevovat své veřejné sebevědomí a schopnost pohybovat se na veřejnosti. To se nakonec může projevit nejistotou, strachem z veřejných prostor a zábrany při setkání s cizími lidmi. Tyto pocity jsou ještě znásobeny vědomím, že okolní společnost proti tomuto problému nic nedělá, spíš právě naopak. Jak už je výše zmíněno, odchodem na mateřskou dovolenou žena automaticky ztrácí svou prestiž. Společnost od ní očekává, že se bude

---

¹⁵ tamtéž

¹⁶ www.materskacentra.cz, HN 9.5.2003, „Diskriminace žen neustupuje“ [citace 15.3.2005]

¹⁷ www.materskacentra.cz „Matky sobě“ [15.3.2005]

¹⁸ Mateřská centra, s. 171

pouze starat o své děti domácnost a manžela a to vše bude dělat spokojeně a bez nároku na jakékoli ocenění ze strany společnosti. Vůbec se nepočítá s tím, že by matka na mateřské měla, nebo chtěla něco měnit, nebo dokonce aktivně působit na veřejnosti.¹⁹

Tento problém ale nekončí ani po ukončení mateřské dovolené. Jak vyplývá z „Národní zprávy o rodině“, mateřství částečně omezuje šance žen na trhu práce. Spolu se zvyšujícím se zájmem žen – matek o profesní uplatnění, má toto profesní omezení za následek snížení porodnosti. Za nejvíce znevýhodněné jsou považovány právě matky s dětmi v předškolním věku, matky staršího věku, matky po mateřské dovolené a osamělé matky. Toto znevýhodnění se stát snaží vyvážit umožněním flexibilní formy zaměstnání (práce na směny, pohyblivá pracovní doba, práce doma, atd.) Tyto možnosti však nejsou českými zaměstnavateli dostatečně nabízeny a i poptávka ze strany rodičů je malá. Například nízká atraktivnost částečných úvazků je spojena s celkově nízkou mzdovou úrovní.

Zaměstnavatelé často poukazují na to, že žena během mateřské ztratila svou kvalifikaci. Na tento názor ale existuje i názor opačný. Žena během doby, kdy byla doma s dítětem, naopak získala mnoho nových znalostí a dovedností. Tato žena naučila šetřit, hospodařit s malým rozpočtem (partnerův plat a rodičovský příspěvek), zvládá zorganizovat čas tak, aby stihla všechny domácí povinnosti a povinnosti spojené s dítětem. V podstatě získala dovednosti, které musí mít každý manažer.

Žena se při hledání práce často setkává s neochotou ze strany zaměstnavatele zaměstnat matku s malými dětmi, protože ty bývají často nemocné, a žena by tak s nimi musela často zůstat doma.

Ze zkušenosti maminek, které se po delší době strávené doma s dětmi chtěly vrátit do pracovního procesu, vyplývá, že se zaměstnavatelé brání zaměstnat ženu s malými dětmi. Nejčastější otázky při pohovorech směřují k věku ženy, počtu a věku jejích dětí. Při pohovorech je také často kladena otázka, zda nechce mít žena v budoucnu další dítě. toto se děje i přesto, že je takový způsob jednání při přijímacím pohovoru nebo konkurzu na pracovní místo považován za nezákonný.

---

¹⁹ Viz Mateřská centra, s. 144-145

1.2. Komunikace

S výše zmíněným problémem ztráty sociálního postavení je spojen i další, se kterým se potýká mnoho žen na mateřské dovolené. Tím problémem je nedostatek možností setkávat se a komunikovat se společností.

Tím není myšleno, že žena na mateřské je od okolního světa naprosto izolovaná, neboť udržuje i nadále sociální kontakty se sousedy, s rodinou, známými.

Setkávat se s lidmi a komunikovat s nimi je přirozenou potřebou každého člověka.

Před tím, než odešla na mateřskou dovolenou byla žena zvyklá stýkat se s lidmi na poli profesním. Prostřednictvím těchto styků měla přístup do společnosti, účastnila se jí. To, že se setkávala s lidmi ve svém zaměstnání, na úřadech, ale i v divadlech, galeriích, to vše z ní dělalo právoplatného člena společnosti. Odchodem na mateřskou dovolenou je najednou těžší tyto styky nadále udržovat, nebo úplně mizí. Žena nechodí do práce, do divadel či na výstavy ji s malým dítětem jen těžko pustí. Na úřadech působí na úředníky matka s hlučným dítětem spíš jen jako rušivý element. Přesto, že je pro společnost důležité, aby žena vychovávala své děti, společnost sama jí v tomto ohledu nijak nepomáhá.

Pokud matka přistoupí na nepsaná pravidla společnosti, která by pro ni nejráději zřídila rezervaci, jak uvedla v jednom televizním pořadu Rút Kolínská²⁰, nezbývá ji nic jiného než trávit dny mezi čtyřmi stěnami a obávat se nepříjemných pohledů okolí, pokud náhodou vyjde se svým dítětem mezi lidi. V obchodech překáží prodavačkám i ostatním zákazníkům kočárek. Na úřadech či u lékaře zase všem vadí hluk, který malé děti dělají.

Žena na mateřské se tak chtě nechtě začíná vzdalovat svým bývalým kolegům, bývalému způsobu života, všem společenským stykům. Kolegové v práci i přátelé, kteří ještě nemají děti, jsou najednou jejímu novému způsobu života velmi vzdálení.

Odtud už je velmi blízko k situaci, kdy žena tráví většinu času pouze se svým dítětem, které je také jediné, s kým může celý den komunikovat. Tato komunikace ale rozhodně není na takové úrovni, na jakou byla žena zvyklá a jaká by dokázala uspokojit dospělého člověka.

Po určité době, kdy je žena odkázána pouze na jednostranný monolog na téma papání, kakání a čurání, jsou problémy nasnadě. Tyto problémy se projeví ve chvíli,

---

²⁰ www.materskacentra.cz, „Matky s dětmi by tu zavřeli do rezervace“, LN 17.6.2003 [citace 15.3.2005]

kdy se má žena bavit s někým dospělým. Žena si tento nedostatek samozřejmě uvědomuje, čímž je pro ni celá situace o to horší. Ona by se ráda znovu vrátila k původnímu stylu života, ráda by se setkávala i s někým jiným, než je rodina a paní pošťačka, ráda by se znovu zapojila do společenského života. Problém je v tom, že po dlouhé době, kdy k tomu všemu měla jen omezený přístup, se může obávat, že už to nebude umět.

Zde se musím zmínit o tom, jak velký vliv na obtížný přístup k sociálním kontaktům má současný styl našeho života. Pocity osamělosti a izolace, které zažívají některé matky na mateřské dovolené, jsou totiž z velké části způsobeny rozpadem původní velké rodiny a vznikem nového typu rodiny – tzv. nukleární. Pokud žije žena s dítětem například v dvougenerační rodině, nemá takový problém s nedostatkem společenských kontaktů. Ne všechny dny tráví pouze se svým dítětem. Má možnost nechat hlídat své dítě například babičkou, atd. v tomto případě má občas příležitost věnovat se jen sama sobě. Může být chvíli zase i něčím jiným než „jen“ matkou na mateřské. Má možnost oživovat a udržovat kontakty se svým okolím – přáteli, kolegy. Má možnost navštívit nějakou kulturní akci, aniž by měla pocit, že někomu překáží. To ji udržuje neustále ve společenském dění, není nucena být dvacet čtyři hodin denně omezená pouze na svůj byt a pískoviště v parku.

Dnes se ale častěji setkáváme s nukleárním typem rodiny, která se skládá pouze z ženy, jejího partnera a jednoho nebo dvou dětí. Pro ženu žijící v takové rodině je udržování sociálních vazeb mnohem složitější. Nezbyvá jí totiž nic jiného než brát své dítě všude s sebou. To by matce jistě nevadilo, problém je v tom, že to často vadí jejímu okolí, které jí to dává patřičně najevo. Sama jsem se mnohokrát setkala například v prostředcích MHD s poznámkami cestujících na adresu maminky s malým dítětem, že kočárek zabírá moc místa, dítě je příliš hlučné. Maminky se často svěřují s tím, kde všude se setkaly s tím, že okolí vadila přítomnost malého dítěte, případně kočárku. Nejčastější problémy bývají právě v prostředcích hromadné dopravy, na úřadech, atd. Všechny tyto situace mohou maminku utvrdit v přesvědčení, že není ve společnosti ostatních vítaná.

Zde je namístě zmínit, že maminky se nesetkávají vždy jen s nepříjemnými reakcemi společnosti. Často se maminka s malým dítětem setkává s pochopením. U lékaře ji ostatní pustí před sebe, aby nemusela s malým dítětem dlouho čekat. Některým maminkám může působit dobře i to, když je na ulici či v obchodě někdo zastaví a jejich dítě jim pochválí. Tyto situace našťastí stále převládají nad těmi

nepříjemnými, ale i tak mohou ty nepříjemné způsobit, že se maminka setkávání s takovými lidmi spíše vyhýbá, čímž se její možnosti kvalitní komunikace zase o něco ztenčí.

V dnešní době už nemá maminka ani moc příležitostí popovídat si s někým z rodiny, protože žije pouze s partnerem, který se v tomto období stává většinou jediným živitelem rodiny a často vrací z práce až večer a unavený.

Anonymita velkých měst k vyřešení tohoto problému také moc nepomáhá. Nikdo tu nikoho nezná a každý se většinou stará jen o sebe.

Celý tento problém by se dal shrnout opět slovy Rút Kolínské: „Matka porodí dítě, je to úžasná věc, svět se kolem těch dvou točí, a pak nastane zlom. Otec se z práce vrací pozdě večer, maminka je doma sama. Přitom už neexistují velké rodiny, které by žily pohromadě, kontakty řídnu. A žena, zvyklá chodit do práce, čili do společnosti, je najednou doma s maličkým tvorečkem, se kterým si nepopovídá. Stres se v ní celý den vrší, a když muž přijde domů, stojí tam zdrchaná osoba, která na něj všechny svoje tragédie vychrlí. Skutečně to není velká motivace k tomu, aby si dopřála další dítě a znovu se tak odsoudila do samoty.“²¹

1.3. Finanční závislost

Odchodem ze zaměstnání přestává být žena výdělečně činná a stává se tím finančně závislá na svém partnerovi.

Před odchodem na mateřskou měla žena svou práci, za kterou byla finančně hodnocena. To jí dávalo jak jistou svobodu a nezávislost, tak i vědomí, že je její práce užitečná pro okolí.

Jako matka, která vychovává své dítě, je pro společnost také velmi důležitá, ovšem za tuto práci, která je zároveň velmi náročná, už oceněna není.

Samozřejmě, že matka se o své dítě stará velmi ráda i zadarmo. Oceněním tu není myšleno, že by žena musela být za výchovu dítěte placena. Ale každý člověk potřebuje být za svou práci oceňován, potřebuje mít zpětnou vazbu z okolí, vědět, že dobře odvádí svou práci. To platí i o maminkách, které se doma starají o své děti. Pokud momentálně nemohou ocenění získat za práci, kterou odváděly ve svém

---

²¹ www.materskacentra.cz, „Matky s dětmi by tu zavřeli do rezervace“, LN 17.6.2003 [citace 15.3.2005]

zaměstnání, potřebují být oceňovány za to, co vykonávají teď. Společnost ale, jak již bylo několikrát zmíněno, chápe výchovu dětí za samozřejmost, která nemusí být nijak komentována.

Co z toho plyne? Před odchodem na mateřskou/rodičovskou dovolenou mohla žena svůj úspěch posuzovat podle toho, jak společnost reagovala na její pracovní výkon. Žena vykonávala určitou profesi, která byla společnosti prospěšná. Společnost tuto prospěšnost více či méně ohodnocovala platem, povýšením, odměnami atd. Tím se ženě dostalo zpětné vazby, že její úsilí je k něčemu dobré, že je pro společnost užitečná. To, že dostává plat, jí zároveň umožňovalo jistý stupeň nezávislosti a svobody.

Na mateřské se toto všechno změní. Maminka je sice šťastná, že se může starat o miminko a není nic, co by dělala raději. Ale postupně jí začíná chybět to, co měla předtím. Teď nechodí do zaměstnání, nedostává tedy plat, není společností nijak oceněna za práci, kterou vykonává. Ačkoli může sama sebe přesvědčovat, jak je dobrá výchova dětí pro společnost důležitá, z okolí žádnou odezvu na toto téma neslyší.

Navíc se k tomu přidává ještě nutná finanční závislost na partnerovi, který je v této době jediný živitel rodiny. Což v mnoha případech navíc znamená, že se rodina v této době potýká i s finančními problémy.

Samotný pocit závislosti na jiné osobě je pro jakéhokoli člověka nepříjemný, protože spíše podporuje pocit méněcennosti, který ženám na mateřské často hrozí.

Je pravda, že tato finanční závislost na partnerově platu a sociálních dávkách má i své pozitivní stránky.

Tato situace naučí ženu šetřit, hospodařit s malým množstvím peněz, vést rodinnou ekonomiku. To se jí může v budoucnu hodit jak doma, tak i v dalším zaměstnání, kde tyto schopnosti může využít.

Co se týče dávek mateřské a rodičovské dovolené, dostává žena tzv. peněžitou pomoc v mateřství, což je dávka nemocenského pojištění. Dále jí po dobu mateřské a rodičovské dovolené náleží také některé dávky státní sociální podpory (porodné, rodičovský příspěvek, popřípadě některé adresné dávky pro sociálně slabší rodiny)²²

Dnes už neplatí, že si rodič na mateřské/rodičovské dovolené může vydělat pouze omezené množství peněz. Stát už možnost pracovat během rodičovské

---

²² www.mpsv.cz, Finanční pomoc během mateřské a rodičovské dovolené [citace 20.10.2005]

dovolené neomezuje. Ovšem, pokud matka chce v této době pracovat a přesto zůstat na rodičovské dovolené, stejně naráží na překážky. Jednou z nich je, že matky nemají moc možností, kam dát své dítě, v době, kdy by byly v práci. Zařízení pro děti do 4 let jsou kapacitně omezené. V mateřské škole smějí maminky nechávat děti do čtyř let věku pouze pět dní v měsíci. Zaplatit „paní na hlídání“ si může dovolit jen málo rodin.

Dnešní trend rozpadu velkých rodin, kdy rodinu tvoří většinou pouze rodiče a jejich děti, způsobuje, že maminky nemají často ani možnost, aby jim jejich dítě hlídala například babička nebo jiný člen rodiny. I to je ale dnes obtížné, když vezmeme v úvahu fakt, že dnešní ženy odcházejí do důchodu v pozdějším věku, takže v době, kdy mají malé vnouče, jsou ve většině případů ještě zaměstnané.

Stát sice umožňuje rodičům na rodičovské dovolené práci na částečný úvazek, pohyblivou pracovní dobu nebo možnost pracovat doma. Problém tkví v tom, že někteří zaměstnavatelé nejsou těmto možnostem příliš nakloněni a nenabízejí je tak často.

Na druhou stranu musí být zmíněno, že rodinná výchova má na dítě mnohem pozitivnější vliv, než výchova institucionální. Proto tedy dnešní tendence státu směřují k omezení institucionální výchovy pro děti do tří let a naopak podpoře možnosti zůstat s dítětem doma, co nejdéle. Proto také mnoho matek zůstává po celou dobu rodičovské dovolené s dítětem doma. Dobrovolně si vybírají možnost odchodu ze zaměstnání, aby mohly se svými dětmi trávit co nejvíce času, což se na výchově těchto dětí projevuje mnohem pozitivněji, než například výchova v dětských jeslích.

Shrme-li tuto kapitulu, dojdeme k závěru, že žena na mateřské dovolené může trpět pocity závislosti na druhé osobě, ke kterým se ještě přidává vědomí, že společnost vůbec neocení tu námahu, kterou do celodenní péče o miminko a domácnost maminka vloží. Tyto pocity mohou u některých matek vyvolat pocity nízké sebedůvěry a sebeúcty. Matka by sice své mateřství měla vnímat jako nejradostnější období svého života (a jistě ho tak v mnoha případech vnímá), ale výše zmíněné skutečnosti mohou způsobit, že s pocitem štěstí ze svého dítěte zakouší i pocity mnohem nepříjemnější, které mohou ublížit jí a potažmo i vztahům v její rodině.

Pravdou zůstává, že stále více matek volí možnost být se svým dítětem doma i za tu cenu, že na nějakou dobu odejdou z pracovního procesu. Tuto možnost si vybírají i s vědomím, že budou doma více či méně izolovány od okolního světa. Na druhou stranu se ale mohou plně věnovat svému dítěti, trávit s ním nerušeně všechn

svůj čas a zaměřit se na jeho výchovu bez jakéhokoli omezení, které by zaměstnání jistě přineslo.

1.4. Diskriminace matek na mateřské dovolené

Každá maminka s malým dítětem se dříve či později setká s nějakým projevem diskriminace ze strany většinové společnosti. „Zkuste jít s malým dítětem do restaurace! V obchodech visí cedule, že s kočárkem dovnitř nesmíte, v galeriích vedete věčné diskuse, jestli tam dítě může volně pobíhat.“²³

Toto může být další možná příčina sociální izolace matek na mateřské. Maminka bude raději zavřená doma jen se svým dítětem, než aby musela snášet odmítavé reakce okolí. Možnost, že se z maminky na mateřské stane člověk izolovaný od společnosti, je tím větší, čím více se maminka s kočárem nebo s malým dítětem setkává s negativními reakcemi okolí. Raději své pobyty mezi lidmi omezí na polovinu, než aby byla nucena neustále poslouchat, že zabírá v autobusu s kočárkem spoustu místa nebo že v kočárku určitě schovává něco, co ukradla v supermarketu.

Mnohá maminka se setkala s nepříjemnými poznámkami na úřadech. Malé děti jsou zkrátka hlučné a jen těžko jim vysvětlíte, že ruší ostatní a že by tedy měly být zticha.

Problém je v tom, že pokud matka potřebuje na úřadě něco vyřídit a nemá jí kdo pohlídat děti, nezbyvá jí nic jiného, než je vzít s sebou. Pak musí čelit řadě nepříjemností, když je úředníky napomínána, aby své dítě ztišila, což je často nemožné. Po těchto zkušenostech je jen přirozené, že se maminka bude snažit spíše se vyhýbat těmto situacím, pokud nebude muset. V tom případě se bude třást strachy, jen aby bylo její dítě ticho a nic neprovedlo, a před ostatními se bude cítit a jako někdo méněcenný, koho musí okolí trpět.

Pokud má maminka možnost hlídání, není její problém tak velký. Když potřebuje, může tyto záležitosti vyřídit bez přítomnosti dítěte. To je ale možné, pokud maminka například žije ve větší rodině, kde jí dítě může pohlídat třeba babička.

---

²³ www.materskacentra.cz, „Matky s dětmi by tu zavřeli do rezervace“, LN 17.6.2003 [citace 15.3.2005]

V dnešní době, kdy už velké rodiny nežijí pohromadě, má ale tuto možnost jen málo maminek.

Dalším možným řešením je zaplatit si paní na hlídání, ale jen málo rodin s malými dětmi si to může dovolit.

Maminky s malými dětmi ale nezažívají nepříjemné chvíle pouze na úřadech.

Do autobusu smí řidič například vzít pouze omezený počet kočárků. (Přepravním řádem je povoleno vzít do autobusu 1 kočárek, pokud řidič nepovolí výjimku.) Pokud už autobus přijede naplněný, nezbyvá než čekat na další. Pokud už se do něj dostane, často slyší poznámky, že zabírá s kočárkem místo dalším cestujícím. Ráno překáží cestujícím, kteří jedou do práce a kteří jsou přesvědčení, že by mohla jet třeba odpoledne, když je stejně celý den doma a nic nedělá. Odpoledne vadí dalším lidem, kteří jsou zase přesvědčeni, že mohla jet ráno. Zažila jsem situaci, kdy jedna paní hystericky řvala na asi roční dítě, které v přeplněném autobuse uprostřed horkého dne brečelo, protože mu pravděpodobně bylo horko. Reakce tohoto dítěte byla pro něj samozřejmě – začalo brečet ještě hlasitěji. Nakonec půlka autobusu křičela na maminku, že nedokáže uklidnit své dítě, že ho špatně vychovává a že z něj „vyroste pěkný zmetek“. Taková maminka pak nebude zrovna nadšená, pokud bude muset znovu se svým dítětem někam mezi lidi, a tak se vystaví dalším možným útokům.

K problémům dochází i v obchodech. V mnoha z nich visí piktogram, zakazující vstup do obchodu s kočárkem. Pokud ho ale maminka nechá před odchodem, riskuje tak, že ho někdo ukradne.

Pokud do obchodu s kočárkem může, je jasné, že si nebude brát nákupní vozík, když už tlačí kočárek. Nákup tedy nese v ruce, nebo odloží do kočárku. Pak ale dochází u pokladny k trapným situacím, když je prodavačkou veřejně osočena, že něco ukradla a schovala to do kočárku.

Maminka je tedy často bez vlastní viny vystavována mnoha trapným a nepříjemným situacím, které na ni působí jako další stresor a znepríjemňují ji již tak složité snahy o to, zůstat plnohodnotným členem společnosti. Je jen logické, že maminka, která něco podobného zažila, bude chtít omezit tyto nepříjemné zážitky na minimum. To znamená, že bude mezi lidmi vycházet, jen pokud to bude nezbytně nutné. Tím se odsuzuje do ještě větší izolace mezi čtyři stěny a snáze tak ztrácí možnost udržovat sociální kontakty s širším okolím, které jsou pro každého člověka velice důležité.

Je pravda, že i zde se dá najít něco pozitivního. Tím, že se matka setká s nějakou krizovou situací, je nucena ji nějak řešit. Má tak příležitost naučit se reagovat asertivně, případně se v těchto situacích procvičovat v řešení krizí, což může jistě dobře využít v dalším životě, například při návratu do zaměstnání.

Výše zmíněné problémy mohou potkat mnoho žen na rodičovské dovolené. Ne každá jim musí podlehnout. Ne každá matka trpí tzv. syndromem čtyř stěn a ne u každé matky přechází tento syndrom až v pocit úplného sociálního vyloučení. Existuje ale riziko, že k něčemu takovému dojde. Proto je třeba tento problém řešit a to nejen v případě, že už došlo ke krizi, ale především tak, aby ke krizi (v tomto případě k pocitům méněcennosti či vyloučenosti matky ze společnosti) vůbec nedocházelo.

Zde se jako řešení objevují mateřská centra, která matkám otvírají nejen možnost aktivně využít svůj volný čas v rámci bohatého programu, ale také nabízejí příležitost vyjít z omezení výše zmíněných čtyř stěn mezi lidmi a cítit se jako plnohodnotný člen společnosti. O tom, jak může mateřské centrum pomoci pojednávají následující kapitoly.

IV. Služby pro rodinu

Dříve než se začnu zabývat mateřskými centry, ráda bych uvedla i další možnosti podobných služeb určených rodinám s malými dětmi, které stát, obec, soukromé společnosti či jednotlivci nabízejí. Tyto služby jsou určeny rodičům, kteří nemohou nebo nechtějí využít nárok na rodičovskou dovolenou (nebo už tento nárok nemají), a potřebují dítě někam umístit, nebo rodičům, kteří chtějí, aby jejich potomek přišel co nejdříve do kontaktu se svými vrstevníky. Každá z nabízených služeb má své pro a proti. My se v této práci budeme nadále věnovat jen jedné z nich (mateřským centrům), ale pro úplnost zde zmiňujeme všechny, které u nás mohou rodiče využívat.

Jesle – jsou jednou z možností, kam umístit dítě do 3 let věku, pokud se rodiče chtějí nebo musí vrátit do práce. Problém tkví v tom, že jesle jsou dnes silně nedostatkovým zbožím. Podle dětských psychologů totiž nejsou ideální pro vývoj dětí, proto byly od počátku 90. let postupně rušeny. (Dnes je u nás asi 60 jeslí, v roce 1990 jich bylo 1043.) V dnešní době jsou jesle buď provozovány obcemi, nebo jsou soukromé. Jesle patřící obcím stojí od 500 do 2000 Kč měsíčně, soukromé jesle jsou mnohem dražší.

Mateřské školy (dále jen MŠ) – jsou nejčastějším a u nás asi nejznámějším zařízením pro předškolní děti. Jejich výhodou je, že jsou v každé obci či městské části. Rodiče mají poměrně velkou možnost výběru mezi MŠ státními, soukromými, církevními. Na výběr je také z několika pedagogických programů. Poplatky se liší v závislosti na druhu a typu MŠ. Předškoláci ji mají zdarma. Nevýhodou je, že MŠ je stále málo. Většinou je nutno zapsat dítě s velkým časovým předstihem, jinak hrozí, že nebude místo. Navíc je MŠ řešením spíše pro rodiče, kterým už skončil nárok na rodičovskou dovolenou. Rodiče, kteří chtějí pobírat rodičovský příspěvek mohou totiž své dítě umístit do MŠ pouze na 5 dní v měsíci (od 1.1.2006 platí nová právní úprava – viz s.9).

„Paní na hlídání“ - je řešením dnes už poměrně běžným, častěji však ve větších městech. Pokud tuto službu rodič využívá jen občas, není finanční zátěž tak velká. Hodina hlídání stojí kolem 100 Kč. Ne každý si ale může dovolit platit chůvu pět dní v týdnu, osm hodin denně. Podle Centra pro výzkum veřejného mínění považuje takovou výpomoc s dětmi za nedostupnou celkem třetina respondentů.

V. Mateřská centra

První část této práce popisuje všechny možné problémy, se kterými se může maminka na mateřské dovolené setkat. Tyto problémy pak mohou negativně působit jak na ženu samotnou, tak i na celou její rodinu.

S jedním s možných řešení těchto problémů, které mohou mít celospolečenské důsledky, přicházejí mateřská centra.

„Mateřská centra zřizují zpravidla matky na mateřské dovolené, zároveň se podílejí na jejich samosprávě a zajišťují programy umožňující matkám s malými dětmi vyjít z izolace, kam se celodenní péčí o dítě dostávají. Jsou založena na principech rodinné svépomoci. Poskytují společenství, solidaritu a otevřenost všem generacím. Jsou místem, kde jsou děti vítány.“²⁴

Mateřská centra mají pozitivní vliv na děti, jejich matky, na celou společnost. Děti zde nacházejí přirozené společenství vrstevníků, aniž by se musely už v raném věku odloučit od matky. Vidí svoji matku také v jiné roli než v domácnosti.

Tím, že mateřská centra vznikají dobrovolnou činností občanů, přispívají k rozvoji občanské společnosti.

Posilují mateřskou roli ženy, mohou pomoci udržovat její profesní orientaci, posilují její sebevědomí. Při tom si mateřská centra zachovávají neformální charakter, čímž pomáhají nalézat nové přátele.²⁵

1. Historie

První informace o mateřských centrech se k nám dostala z Německa v roce 1990. O rok později se uskutečnila exkurze „Pražských matek“²⁶ do mateřského centra v Mnichově a následoval první seminář o zakládání mateřských center.

Roku 1992 vzniklo první mateřské centrum v tehdejší Československu v YMCA Praha. Roku 1997 se konal první Kongres mateřských center v ČR. Roku 1999 existovalo v ČR 78 mateřských center, o rok později už jich bylo 101 a roku 2001 už existovalo v ČR 120 center. Roku 2002 vznikla „Sít' mateřských center v ČR“ jako samostatné občanské sdružení. Mezi hlavní úkoly tohoto sdružení patří

²⁴ www.materskacentra.cz, „Co je mateřské centrum?“ [citace 20.10.2005]

²⁵ www.materskacentra.cz, „Co je mateřské centrum?“ [citace 20.10.2005]

²⁶ „Pražské matky“ – občanské sdružení, které usiluje o zlepšení stavu životního prostředí a o zvýšení zájmu veřejnosti o tuto problematiku; věnuje se i dalším společenským problémům jako je vzdělávání, zdravotní péče, volný čas apod. (viz www.pmatky.ecn.cz)

koordinace mateřských center v ČR, podpora a metodické vedení nově vznikajících center, konzultace, rozšiřování povědomí o mateřských centrech, spolupráce se státními i nestátními organizacemi a partnerskými organizacemi v zahraničí, reprezentace mateřských center, pořádání seminářů, konferencí a kongresů s tematikou mateřských center, fundraising.

S dalších důležitých historických dat stojí za zmínku rok 2003, kdy se konal druhý celorepublikový kongres mateřských center a rok 2004, kdy mateřská centra, která jsou členy „Sítě mateřských center v ČR“ obdržela certifikát „Společnost přátelská rodině“. V dnešní době má „Sít' mateřských center“ více jak 150 členů. Existují ale i další centra, která nejsou členy „Sítě“.²⁷

2. Proč jsou mateřská centra zakládána

Předchozí kapitoly ukázaly, že mateřství a s tím spojená mateřská a rodičovská dovolená není jen šťastné období bez mráček. Objevuje se zde mnoho problémů, které jsou z velké části způsobené společenskými tendencemi dnešní doby a častým nepochopením a nedoceněním významu mateřství a rodinné výchovy pro celou společnost.

Mateřská centra přicházejí s možností řešit tuto neuspokojivou situaci zdola. Matky samy cítí, že něco není v pořádku, a snaží se aktivně něco udělat, aby došlo k nápravě.

Myšlenka mateřských center k nám přišla na počátku 90. let z Německa, kde se ženy setkávaly se stejnými problémy, které jsou dnes v naší společnosti.

Mateřská centra zakládají zpravidla samy matky, které touží vymanit se z osamělosti svých domovů a sociální izolace, kam byly víceméně společností odeslány odchodem na rodičovskou dovolenou.

Zakládání a provoz mateřských center pak vyžaduje, aby se matky samy vymanily z této izolace aktivně začaly působit ve společenské sféře. Sem patří shánění prostorů k pronajmutí, financí, jednání na obecních úřadech, nutnost být neustále ve styku s veřejnou správou. Mateřská centra se také musí nějak prezentovat navenek. Co se týká vnitřního chodu, musí matky vymýšlet a realizovat program mateřského centra atd.(viz dále)

---

²⁷ www.materskacentra.cz, Historie hnutí mateřských center v datech [citace 20.10.2005]

Založení a provoz tedy matkám umožňuje vymanit se z izolace způsobené rodičovskou dovolenou.

Navíc mateřská centra fungují stále častěji také jako komunitní centra daných lokalit, které jsou často jediná v širokém okolí. I to je důvod, proč jsou zakládána stále častěji jak ve městech, tak i na venkovech.

3. Principy fungování mateřského centra

Dá se říci, že mateřská centra fungují na dvou základních principech, které mají svůj velký význam v řešení výše zmíněných problémů matek na rodičovské dovolené. Prvním je mateřské centrum jako svépomocná skupina lidí s podobným problémem. Druhým je mateřské centrum jako středisko komunitního dění dané lokality.

3.1. Svépomocná skupina

Těžiště celého projektu tkví v práci laiků pro laiky. V mateřském centru se mohou setkávat podobně „postižení“ lidé, většinou tedy maminky s malými dětmi. Mohou si tu popovídat o svých problémech s lidmi, kteří zažívají podobné situace, mají podobné zkušenosti a chápou, jaké pocity maminka právě prožívá. To je něco úplně jiného, než se snažit vysvětlit své bezdětné pracující kamarádce, jak stresující a vyčerpávající může někdy rodičovská dovolená být. V tomto ohledu najde matka v mateřském centru mnoho spřízněných duší, které ji nejen chápou, ale dokáží jí i poradit. V neposlední řadě tu může získat ubezpečení, že i když zažívá nepříjemné pocity ve spojení s mateřstvím, které by přece mělo být tak krásné a šťastné, neznamená to, že není špatnou matkou. Naopak zde zjišťuje, že těmito pocity netrpí sama, což také oslabí pocit viny, který matka kvůli svým problémům může pociťovat. Dostává zde také tolik potřebnou zpětnou vazbu a ujištění, že její námaha není zbytečná.

Dalším velkým pozitivem svépomocné skupiny je fakt, že sama matka může aktivně přispět a pomoci dalším. Může zúročit všechny své zkušenosti, ať už se jedná o možnost poradit jiným matkám, tak i o možnost využít a předat dál své znalosti a dovednosti v různých kroužcích a programech, které mateřské centrum provozuje.

3.2. Komunitní centrum

Význam mateřského centra jako střediska komunitního dění spočívá v přesahu užitečnosti centra pouze pro relativně malou skupinu lidí s určitým problémem. V tomto směru se aktivita mateřského centra zaměřuje na celou lokalitu. Snaží se zjistit, co dané lokalitě chybí, a pokud je to v silách centra, snaží se tuto mezeru vyplnit. Navíc se snaží prezentací navenek, aktivitami pro celou lokalitu, atd. alespoň částečně stmelit obyvatele dané lokality, kteří se pak mohou sami aktivně zapojit do dalších programů.

Pro matky má tento smysl mateřských center velký význam, který spočívá v jejich aktivitě navenek, nejen uvnitř centra. Zde mají matky velkou příležitost znovunavázání vztahů se širokým okolím. To je umožněno například jednorázovými akcemi mateřského centra určenými pro celou lokalitu. Pokud je matka aktivní z hlediska vedení centra, je neustále v kontaktu s veřejnou správou, organizacemi, které jí mohou zajistit financování, s místním tiskem, atd. Významem mateřského centra, které také vykonává komunitní práci, je že matka poznává nové lidi, kteří žijí ve stejné lokalitě. Na druhou stranu ji tito lidé vidí v jiné pozici než jako někoho, kdo překáží s kočárkem v autobusu, a je tu možnost, že ji potom už nebudou vnímat jen jako „nějakou matku v domácnosti“, ale jako člověka, který je společnosti prospěšný.

4. Program mateřského centra

Program mateřských center by se dal rozdělit na dva hlavní proudy. Za prvé je to činnost uvnitř centra. Sem patří všechny možné druhy kroužků, přednášek a kurzů. Většinu z nich si zajišťují samy matky. Na některé semináře, například psychologické poradenství, arteterapie atd. (záleží na každém centru) jsou do centra zváni odborníci. Tito odborníci mohou dále školit dobrovolníky, kteří získají „odbornější“ zaměření a mohou pak své znalosti předávat dál a pomáhat dalším ve smyslu „laici laikům“. Jejich služby se už ale pohybují na vyšší úrovni.

Hlavní význam programu mateřských center tkví právě v možnosti matek, aktivně se zapojit do jeho vytváření a provozování. Každé centrum si vytváří své programy především na základě toho, o co mají členky centra zájem a co mohou samy pro centrum udělat. Pokud se najde maminka, která umí například anglicky, může učit ostatní angličtinu. Stejně to platí v ostatních případech. Může tu probíhat výtvarný kroužek pro děti i dospělé, keramický kroužek, cvičení pro děti, hlídání dětí atd.

Mateřské centrum tedy může poskytovat vše, o co je zájem, a většinu toho si mohou matky zařídit svépomocí. Pokud se maminky zúčastňují kroužků, jejich děti jim může hlídat jiná maminka, případně si mohou hrát v herně, kde o nich mají maminky přehled, i když se právě věnují jiné činnosti.

Význam tohoto uspořádání tkví v možnosti uplatnit své vědomosti a znalosti, které by jinak maminka v domácnosti pravděpodobně neměla šanci použít. V mateřském centru si může zařídit kurz, či kroužek, kde může předávat své znalosti dalším maminkám. Tím pomáhá jak sobě, tak i ostatním, kteří se díky tomu naučí něco nového.

A zde přicházíme k dalšímu pozitivu programů mateřského centra. Maminky zde mají během rodičovské dovolené možnost ještě rozšířit své vědomosti a dovednosti. Nemusí se tedy obávat, že by během doby strávené doma jejich vědomosti „zakrněly“, naopak se mohou naučit to, co do té doby neuměly. To mohou samozřejmě i v jiných kurzech (ne jen v mateřském centru). Zde mají ale výhodu, že si po dobu trvání kurzu nemusí shánět hlídání pro své děti, neboť ty mohou být buď samy v herně, případně s nimi může být jiná maminka, která má v centru na starosti hlídání dětí.

Navíc tu mají děti možnost vidět své maminky i v jiné roli než doma. Nevidí ji jen jako matku pečující o jiné, ale také jako „studentku“, ženu, která přijímá něco od druhých, pečuje také sama o sebe. Ne každá matka má možnost a prostor zaujmout tyto role v domácnosti.

Další výhodou kurzů a kroužků v mateřských centrech je jejich cenová dostupnost. Tím, že si matky tyto činnosti organizují samy, buď bez nároku na honorář nebo za malou odměnu, stávají se tyto kurzy dostupnější i pro matky ze sociálně slabších rodin. Na druhou stranu mohou odměny za vedení kurzů (i když ne vysoké) těmto matkám alespoň trochu finančně pomoci. Tato výpomoc ale nemusí být jen rázu finančního. Například v centru Rybička si některé matky vzájemně nabízejí šití, květiny, vajíčka.

V německých mateřských centrech je dnes už běžné, že si ženy aktivitami v mateřském centru vydělávají peníze. U nás je stále velký problém tato centra financovat, proto se zde setkáváme spíše se situací, kdy matky vykonávají nějakou činnost v centru zadarmo. To je dáno i faktem, že celá filozofie českých mateřských centrech, která se zde vnikl na počátku 90. let, je založena na dobrovolné práci matek pro druhé. Proto tu nejsou ani velké snahy, aby byly tyto matky nějak odměňovány.

Zmínila jsem se o tom, že program mateřských center se skládá ze dvou proudů. Tím druhým je orientace centra navenek a patří sem všechny aktivity, které centrum vykonává pro celou komunitu (resp. pro danou lokalitu).

V dnešní době není v České republice ještě komunitní práce moc rozšířená a ani není moc žádaná. Souvisí to patrně s dobou nedávno minulou, kdy byli lidé nuceni do různých kolektivních akcí. Proto jsou dnes často vůči jakémukoli komunitnímu stylu života skeptičtí. To má ale za následek velké odcizení lidí žijících v dané lokalitě, anonymitu nejen ve městech, ale i na venkově a lhostejnost vůči ostatním i vůči dění v dané oblasti. Tato situace není příznivá pro vývoj lokality, a je proto nezbytné snažit se komunitní práci dělat a prosazovat a přibližovat ostatním, aby se v budoucnu stala pro naši společnost přirozenou.

V mnoha případech přebírá roli komunitního centra právě mateřské centrum. Děje se tak hlavně na venkově, kde často centra vznikají jako součást už existujících spolků (sokol, hasičský spolek atd.) a je zde také poměrně jednodušší „dát dohromady“ lidi, kteří se znají více než ve městech.

Tato funkce mateřského centra se ale objevuje i ve městech. Zde není spolkový život tolik rozšířen. Nabídka činností (volnočasové aktivity aj.) je zde sice větší než na vesnici, ale je spíše jen pasivně přijímána. Lidé si jen zaplatí nějaký kurz, který některá organizace nabízí, ale už nemají zájem více se podílet na provozu této organizace.

S tímto problémem se setkávají i mateřská centra, kde je často nedostatek dobrovolníků, kteří by se podílely na provozu. Maminky mají spíše jen zájem centrum navštěvovat, ale více se jím nezabývat (viz dále).

I přesto je význam mateřských center ve smyslu komunitní práce nesporný. Mnoho mateřských center organizuje nejen akce pro své členy, ale také pro veřejnost. Obyvatelé dané lokality se těchto akcí mohou zúčastnit, mohou se tu setkat se svými sousedy, které často neznají, i když už vedle sebe žijí několik let. Neznamena to sice, že se tito lidé automaticky začnou po tomto setkání podílet na činnostech v lokalitě, velký význam mají tyto akce už jen proto, že se lidé po určité době na ulicích přestanou jen míjet. Začínají poznávat jeden druhého, což samo o sobě znamená pro život lokality mnoho. Po určité době se může objevit několik jedinců, kteří jsou ochotni aktivně se podílet na komunitním dění. Mateřské centrum se často zabývá i problémy v daném prostoru a snaží se je řešit. Nejenže se snaží zmírnit nedostatky,

kteří trápí samotné matky (nedostatek hřišť, bariéry při vstupech na úřady, atd.), ale často hledá i další a další nedostatky. Některá mateřská centra se časem rozrůstají o odpolední kroužky pro větší děti, dospělé, seniory, zaměřují se na ekologickou výchovu atd. Mateřská centra mají neustále problémy se sháněním financí, aby se mohly udržet při životě. Musí být proto neustále v kontaktu se zástupci veřejné správy, médií alespoň na místní úrovni (městská část, vesnice, atd.). V tomto ohledu mohou fungovat a fungují jako prostředník obyvatelstvem a veřejnou správou. Mohou tlumočit problémy a nedostatky, které jsou v dané oblasti zatím nevyřešené. Mateřská centra svou snahou zapojit dobrovolníky nejen do vnitřního programu centra, ale také do komunitního života v určité lokalitě, napomáhají rozvoji občanské společnosti.²⁸

Mateřská centra tak mají hned několik možností, jak nabídnout matkám na rodičovské dovolené bohatý program, a zároveň jim tak pomoci z izolace, ve které se mohly po narození dítěte ocitnout.

Za prvé vidím velkou pomoc těmto matkám ve vnitřním programu mateřského centra. Matky tu mají možnost setkávat se s novými lidmi, mají možnost promluvit si s nimi o svých problémech. Mohou zde od jiných žen, které si prošly něčím podobným získat radu. Setkávají se s lidmi, kteří chápou jejich problémy. Matka, která není spokojená se svou pozicí v rodině či v celé společnosti, která nemá z narození dítěte pouze příjemné pocity, ale dostávají se i ty nepříjemné, může nabýt dojmu, že je špatnou matkou, protože ji tato role plně neuspokojuje. Tohoto problému ji centrum může zbavit tím, že se zde setká s lidmi, kteří si prošli něčím podobným a kteří ji mohou ujistit, že takové pocity nemá sama.

Mají možnost zapojit se do programu center tím, že přispějí vlastními znalostmi, dovednostmi. V kurzech pořádaných mateřským centrem se mohou také naučit něco nového. Mají zde možnost ukázat se svým dětem i v jiných rolích než v roli pečovatelky. To má vliv na výchovu dítěte, které začíná matku, a potažmo tak ženu vnímat jinak než doposud. V budoucnu se tato zkušenost může pozitivně projevit při zakládání jeho vlastní rodiny.

Vedení nějakého kurzu ji také staví do role člověka, který je užitečný i někomu jinému než vlastní rodině, zde má možnost někoho něco naučit, předat své znalosti. To napomáhá zbavení se pocitu méněcennosti, kterým mohou některé ženy v domácnosti trpět.

---

²⁸ Srov. www.materskacentra.cz, „Spojila ženy na mateřské a je Evropankou roku“ [citace 15.3.2005]

I fungování mateřského centra v rámci celé komunity může pomoci matkám, které se setkávají s problémy popisovanými v minulých kapitolách.

Pokud se matka aktivně zapojuje do provozu centra, nevyhne se nutnosti setkávání a jednání s veřejností. Jak je již výše zmíněno mateřské centrum (respektive žena, která ho zastupuje) musí být v kontaktu s veřejnou správou, kde má možnost upotřebit a rozvíjet své komunikační dovednosti. To je zejména pro vzdělanější ženy, které nemožností komunikovat na „vyšší úrovni“ s dospělými v době rodičovské dovolené strádaly. Navíc je tu mnoho možností, jak rozvíjet organizační schopnosti. Důležité je také umět pracovat s financemi. To vše je pro ženu skvělý způsob, jak udržet a nadále rozvíjet svůj potenciál. Tuto možnost jí dává právě mateřské centrum, díky kterému nemá pocit, že její schopnosti v době, kdy je doma, zakrňují.

Ale i pro ženu, která se do chodu centra nijak aktivně nezapojuje, pouze ho navštěvuje, může mít komunitní rámec mateřského centra smysl. Ten tkví například v tom, že se matka (do té doby více či méně izolovaná od ostatních) setkává i s jinými obyvateli daného prostředí, má možnost poznat je a oni mají možnost poznat ji. Může se stát, že pro některé z nich přestane být pouze tou, která překáží s kočárkem a má hlučné dítě. Začnou ji vnímat jako ženu, která má jméno, před odchodem na mateřskou vykonávala nějaké zaměstnání, má nějaké vzdělání, atd. I to může přispět ke zvýšení vzájemné solidarity mezi občany a návštěvy místní samoobsluhy pak už nebude matka spojovat pouze s nepříjemnou pokladní, která jí dříve podezírala, že v kočárku schovává kradené zboží. Pokud jedna druhou zná i v jiné roli než „protivná prodavačka“ a „zlodějka s kočárkem“, je tu možnost, že se vzájemné vztahy vylepší.

5. Problémy mateřských center

S provozováním mateřských center přichází i řada problémů. Prvním z nich je nedostatek financí, který je dnes ale problémem téměř všech neziskových organizací. Mateřská centra jsou odkázána na dotace od státu, krajů nebo obcí, nadační a sponzorské dary atd. Zde ale mateřská centra často narážejí na překážku. Pokud chce mateřské centrum zažádat o dotaci, či dar, musí najít v seznamu projektů potenciálního dárce takovou skupinu, kam by bylo možno mateřská centra zařadit. Problém je v tom, že jen minimum organizací nabízí finanční prostředky právě pro matky s dětmi na rodičovské dovolené. Většina projektů je totiž zaměřena hlavně na

podporu rizikových skupin, kam se tyto matky nepočítají. vychází se z toho, že matky na rodičovské dovolené jsou finančně zajištěné, mají kde bydlet, nehrozí jim tedy žádné bezprostřední nebezpečí a není tedy důvod dávat jim peníze na to, aby se mohly někde scházet a něco pro sebe dělat. Zdá se, že se celá dnešní „grantová politika“ zaměřuje pouze na řešení problému ve chvíli, kdy už nastal a ohrožuje celou společnost. A jen výjimečně se zabývá prevencí a podporou toho normálního, co ještě funguje. Nechci v žádném případě tvrdit, že věnovat peníze dětským domovům, nebo týraným ženám je špatné. Pokud by se ale včas investovalo do podpory normální zdravé rodiny, je tu možnost snížení rizika vzniku rodin patologických. Z tohoto pohledu se financování a podpora rozvoje mateřských center jeví jako důležité pro udržení fungující a zdravé rodiny.

Toto si pravděpodobně uvědomilo i Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, které v roce 2004 vypsal „výběrové dotační řízení k poskytnutí finančních prostředků ze státního rozpočtu na rok 2005 pro občanská sdružení, církevní právnické osoby a obecně prospěšné společnosti, které vyvíjejí veřejně prospěšnou činnost v oblasti podpory fungující rodiny. Účelem tohoto řízení je zajistit podporu státu u projektů zaměřených na podporu rodiny.“²⁹ Pro mateřská centra je to velmi dobrá zpráva, protože konečně existuje nějaký státem podporovaný program, do kterého svým zaměřením patří i mateřské centrum.

Další problém souvisí s výše zmíněným. Společnost si (jak už jsem zmínila v dřívějších kapitolách) dnes příliš neuvědomuje situaci žen na rodičovské dovolené a nepovažuje tedy za nutné nějak ji řešit. Pokud se žena rozhodne založit mateřské centrum, setkává se na místních úřadech často s nepochopením. Mnoho úředníků nechápe, proč by se měly matky někde setkávat, proč k tomu potřebují pronajímat nějaké prostory, atd. Jejich častá reakce bývá v tom smyslu, že na děti by ještě nějaké peníze věnovali, ale na matky ne. Je pravda, že s nepochopením se mateřská centra často setkávají i u jiných žen. Mnohé z nich vychovaly své děti v době komunismu, kdy byly režimem vedeny k tomu, aby daly dítě do jeslí a co nejdříve se vrátily do práce. Tyto ženy jsou přesvědčeny, že když ony zvládly vychovat své děti a ještě k tomu chodily do práce, dnešní ženy, které mají navíc možnost poměrně štědré rodičovské dovolené, to musí zvládnout také a nepotřebují k tomu žádnou pomoc zvenčí.

---

²⁹ www.mpsv.cz, Rodina, „Vyhlášení dotací na podporu fungující rodiny“, s. 1 [citace 17.4..2005]

Tady je potřeba zmínit, že situace ženy – matky před třiceti lety, byla jiná než je dnes. Změnila se doba, lidé se stále více odcizují jeden druhému. Patrně jako důsledek nuceného kolektivismu minulé doby se dnes upřednostňuje jedinec. Pro matku to znamená mnohem větší pocit samoty a odcizení. Tím, že šly ženy po narození dítěte mnohem dříve do práce, nebyly vystaveny nebezpečí izolace tolik, jako dnešní matky.

Navíc se minulý způsob kolektivní, institucionální výchovy dětí (tedy brzký návrat ženy do práce a umístění dítěte do jeslí) dnes ukazuje jako špatný a nahrazuje se mnohem přirozenější a lepší výchovou individuální, rodinnou.

Nepochopení problému dnešních, matek těmi „minulými“ je tedy do jisté míry pochopitelné, na druhou stranu je ale překážkou při řešení aktuálních problémů dnešních matek.

S indiferentním přístupem společnosti k matkám na rodičovské dovolené souvisí patrně i další problém, na který jsem narazila při psaní této práce. Je velice těžké sehnat literaturu, která by se zaměřovala právě na problematiku těchto matek. Existuje mnoho knih, které se zaměřují na dítě – jak ho krmit, přebalovat, vychovávat. Ve většině z nich se píše o tom, co a jak tyto děti v určitém věku cítí, atd. Jen výjimečně se ale zmiňují o tom, jak se v této době cítí matky.

Velkým problémem mateřských center je nedostatek aktivních dobrovolníků z řad maminek. V současné době má například mateřské centrum Rybička kolem dvou stovek návštěvníků ročně, ale aktivně se zapojuje sedm matek, které zajišťují některé programy v centru, ale celá odpovědnost za chod centra, shánění financí, řešení problémů, jednání s veřejnou správou atd. leží na bedrech jedné matce. Taková je ale situace ve většině dnešních mateřských center. Některá centra například stále vedou jejich zakladatelky, jejichž děti už dávno chodí do školy a tyto ženy do práce, ale kdyby to nedělaly ony, centrum by patrně skončilo. Tento problém je v našich poměrech běžný, souvisí to patrně se špatnými zkušenostmi z minulosti, kdy byli lidé nuceni do kolektivních akcí a zapojování se do života společenství. Dnes, když už nemusí, se raději soustředí na sebe a své rodiny a nabízené příležitosti spíše jen konzumují. Většina „pasivních“ návštěvníků centra považuje službu konající matku za profesionálku a očekávají, že se o ně plně postará (Některé si po sobě ani neuklidí nádobí z oběda, protože od toho tam je podle jejich mínění služba.) Neuvědomují si, že matky vykonávají tuto službu zadarmo a dobrovolně.

Objevují se i matky (ale i otcové, babičky, nebo dědečkové), kteří se chtějí zapojit a také to dělají a díky kterým centra fungují a nabízejí příjemné místo pro setkávání rodičů, jejich dětí a všech, kdo do centra přicházejí.

IV. Mateřské centrum Rybička

1. Charakteristika zařízení

Mateřské centrum Rybička (Praha 4 – Spořilov) vzniklo v září roku 2003 z iniciativy Mgr. Kláry Konvalinové. Ta se svými dcerami navštěvovala mateřské centrum na Jižním Městě, které bylo v té době jediné v celém okolí. Sjížděly se sem maminky nejen z celého Jižního Města, ale i z ostatních částí Prahy 4, což znamenalo, že zejména v zimních měsících tam bylo tolik lidí, že nebylo možné na tak stísněném prostoru cokoli dělat. Paní Konvalinová se začala zajímat o to, jaká je situace mateřských center či jakýchkoli jiných míst, kam by mohly docházet i matky s malými dětmi (kromě pískovišť) v lokalitě Prahy 4, a zda by byl o takové zařízení zájem. Zjistila, že matek, které by měly zájem někam se svými dětmi docházet je mnoho, naopak míst, kam by mohly docházet, je málo. Našla na inzerát několik matek, které byly ochotné aktivně se zapojit do založení a organizace centra. Shodou okolností právě v této době mateřská škola Trenčínská na Spořilově pronajímala jednu třídu. Problém byl v tom sehnat dostatek financí k pronájmu a vybavení prostor. Zde pomohlo sociálně pastorační centrum Communio Starokatolické církve v ČR, které mělo o provozování mateřského centra zájem.

Centrum bylo do září 2005 součástí sociálně pastoračního střediska Communio Starokatolické církve ČR. Pak se ale toto centrum od Communia odloučilo a v září 2005 vzniklo Občanské sdružení Rybička, které provozuje mateřské centrum stejného jména.

Mateřské centrum se nachází v prostorách spořilovské mateřské školy, což má hned několik výhod. Mnoho dětí navštěvujících mateřské centrum bude posléze docházet i do místní mateřské školy, je tedy dobré, že toto prostředí pozná už dřív, v doprovodu matky. Tím pro něj pozdější nástup do školky nemusí být takovým problémem jako u jiných dětí. Další výhodou je možnost spolupráce mateřského centra a mateřské školy. Mateřská škola nabízí centru logopedickou poradnu, poskytla mu např. i vyřazené hračky atd. Centrum a škola si vzájemně inzerují nabídky a akce. V neposlední řadě je velkou výhodou i fakt, že zde je kuchyně, která vaří pro mateřskou školu, a matky z mateřského centra si zde mohou objednat obědy.

Zmínila jsem se o tom, že se centrum nachází na Spořilově v Praze 4. V této lokalitě se nachází jak rodinné domy, tak i sídliště. V blízkosti jsou další sídliště

v Chodově, na Jižním Městě a ve Vršovcích. Nejvíce návštěvnic centra přichází právě ze sídlišť v těchto lokalitách, ale jsou zde i ty, které bydlí v rodinných domcích na Spořilově. Fakt, že tyto matky pocházejí ve většině případů z míst, pro která je typická velká anonymita a nezájem o ostatní obyvatele, může být důvodem, proč tolik matek přichází do centra, aby se přestaly cítit osamělé a vyloučené ze společnosti.

Vzhledem k poměrně velké výstavbě nových bytových domů v okolí Spořilova se sem stěhuje stále více mladých rodin s malými dětmi. Přitom ale tato lokalita pro ně neposkytuje mnoho možností kulturního ani jiného volnočasového vyžití. Nabízí se tu sice mnoho různých kroužků (výtvarných, hudebních, jazykových atd.), ty jsou ale určeny především pro větší děti a většinou mají pouze konzumní charakter – Děti do těchto kroužků pouze docházejí něco se naučit, ale ani ony ani jejich rodiče se na provozu těchto kroužků nijak nepodílí, nijak do nich aktivně nezasahují. Pro starší tu pak existuje klub důchodců. Až v poslední době začal hrát určitou komunitní roli v této oblasti místní Sokol, který do své činnosti zapojuje dobrovolníky z řad místních obyvatel.

Jinak tu ale před vznikem centra nebylo žádné místo určené malým dětem a maminkám, které v průběhu rodičovské dovolené neměly žádný prostor, kde se scházet s ostatními či něco aktivně tvořit. Založení mateřského centra Rybička jim bylo takové místo poskytnuto.

Centrum je organizováno jako občanské sdružení. Návštěvníci centra mají možnost stát se členy tohoto sdružení, čímž získávají některé výhody (například slevu vstupného, právo podílet se na fungování a organizaci sdružení atd.)

Centrum má otevřeno od pondělí do pátku od 9.30 do 12.30.

Program centra je následující:

Pondělní dopoledne je věnováno cvičení a zpívání s malými dětmi. Zde se spoléhá na spolupráci dětí s maminkami. Toto cvičení je zaměřeno nejen na pohybový rozvoj dětí, ale i na rozvoj rytmiky (používají se hudební nástroje jako bubínky, dřívka, tamburína atd.). Cvičení rozvíjí i řečové dovednosti dětí (jako motivace pro cvičení se recitují básničky, říkanky, zpívají se písničky).

Úterý je věnováno výtvarné výchově pro děti. I zde je hlavní důraz kladen na spolupráci dětí a maminek. Používají se zde techniky určené spíše pro starší děti než jsou ty, které do centra přicházejí (nebo si to jejich matky myslí). Hodně se tu pracuje s barvami (vodové, tempery, barvy na textil, sklo), lepidlem, atd. Často se dětem zprostředkuje první zkušenost s takovou prací (mnohé maminky nedávají dětem do

ruky barvy nebo lepidlo, aby uchránily svůj byt nebo dětské oblečení před zašpiněním. Také heslo úterních dopolední zní: „Počítáme s těmi nejmenšími, vy počítejte s umazaným dítětem!) Snahou těchto činností je rozvíjení dovedností dětí.

Středy jsou určeny dětem do dvou let věku. Maminky velmi malých dětí totiž do centra přicházely s obavami, jak uhlídat své dítě, které je ještě malé a batolí se, před většími dětmi, které by mohly v zápalu hry těm menším ublížit. Proto je ve středu herna určena jen těm menším. Maminky mohou nechat své děti volně batolit po herně a nemusí se bát, že jim velké děti ublíží.

Čtvrteční program je stejný jako pondělní. O cvičení s dětmi je velký zájem a kapacita centra je omezená. Tento program je tedy rozdělen do dvou dnů, aby měly všichni zájemci možnost zúčastnit se ho.

Na závěr týdne jsou zařazeny tzv. „maminkovské pátky“. Již název říká, že páteční program je určen maminkám. Ty zde mají příležitost naučit se řadu nových věcí. V minulém roce byla část pátečního dopoledne věnována kurzům angličtiny. Dnes se zaměřují hlavně na ruční práce. Matky tu mají možnost naučit se např. vyrábět ruční papír, decoupage, smaltové šperky, aranžovat suché květiny, batikovat, malovat na sklo, atd. Každý pátek je věnován jedné z výše uvedených činností. To, který den je na programu daná činnost, se matky dozvědí vždy na začátku měsíce.

Maminkovské pátky ale nejsou určeny pouze výtvarným činnostem. Občas je na tuto dobu pozvána například psychologka, arteterapeutka, atd. Matky tak mají příležitost nejen se něco naučit, ale také získat radu, dozvědět se něco nového o sobě, atd. Na podzim se tu například konala přednáška o dětské imunitě.

Centrum také poskytovalo ve spolupráci se sociálně-pastoračním centrem Communio možnost účastnit se komunikačního výcviku s názvem „Sebeúcta“ (pro dospělé, nebo straší děti), který je založen na rodinné terapii Virginie Satirové. V současnosti se v centru připravuje přednáška o agresivitě dětí a o prevenci zdraví. Centrum se momentálně snaží tuto spolupráci znovu obnovit.

Každý den má v centru službu jedna matka, která má na starosti zajištění daného programu, výběr vstupního poplatku, občerstvení. Tato matka zodpovídá za správný počet peněz v pokladně na konci dne, za úklid centra po ukončení denního provozu atd. Neznamená to ale, že by celý úklid obstarávala sama, matky jsou v centru vedeny k tomu, že celý provoz je založen na dobrovolné práci, proto by měly úklid, mytí nádobí atd. zajišťovat samy. Občas dochází k problémům, když matky

považují ženu konající službu za zaměstnance centra a spoléhají na to, že vše za ně obstará sama.

Kromě těchto programů pořádá mateřské centrum i akce pro veřejnost. V minulém roce pořádalo centrum například zahradní slavnosti ke dni matek a ke dni dětí, kde bylo kromě mnoho soutěží pro děti, vystoupení folklorní skupiny a dětské divadelní představení. Mimoto si zde návštěvníci mohli zakoupit předměty, které matky v centru vyrobily.

Mateřské centrum se také snaží dětem (a nejen jim) přiblížit a připomenout staré zvyky a tradice. Z toho důvodu pořádalo hned několik akcí – svátek sv. Lucie, „vynášení Morany“ či „otvírání studánek“.

2. Zpracování dotazníků a rozhovorů

Na základě dotazníků (viz příloha) a rozhovorů s matkami docházejícími do tohoto centra jsme se snažili zjistit, jak se navštěvování centra projevilo na životě matek na rodičovské dovolené. Zaměřili jsme se hlavně na to, jak vypadal jejich život na mateřské/rodičovské dovolené před tím, než začaly do centra docházet. Jestli se u nich objevovaly problémy, které jsem popisovala v předcházejících kapitolách. Na základě toho jsme také zjišťovali, jak vypadá jejich situace teď, když začaly navštěvovat mateřské centrum. Ptali jsem se na to, co vnímají tyto matky jako největší přínos centra pro sebe i své dítě, co zde nejvíce oceňují. Také jsme zjišťovali, kolik z nich se v životě setkala s nějakým druhem diskriminačního chování okolí v souvislosti s tím, že se mezi lidmi pohybují s malými dětmi či kočárkem.

Také jsme se snažili zjistit, jaký je rozdíl v odpovědích na otázky dotazníku u matek, které do centra pouze docházejí, a u těch, které se aktivně zapojují do provozu centra.

V mateřském centru Rybička matky vyplnily celkem 36 dotazníků. S těmito dotazníky jsme spojili i rozhovory s matkami navštěvujícími toto centrum. Rozhovory se zaměřovaly právě na otázky rizika sociálního vyloučení matek na rodičovské dovolené, diskriminujících tendencí z okolí a také na problémy spojené s návratem těchto matek zpět do zaměstnání.

2.1. Výsledky dotazníku a rozhovorů

Průměrný věk matek vyplňujících dotazník je 34 let. Průměrný věk dětí, které docházejí do centra je podle výsledků dotazníku 2,5 roku. Tento výsledek potvrzuje, že věk, kdy si ženy pořizují dítě je opravdu vyšší.

Padesát procent matek má dvě děti, z toho většina dochází do centra pouze s jedním dítětem, protože druhé je už ve věku, kdy chodí do školky nebo do školy. Pouze jedna matka dochází do centra s oběma dětmi (3 a 5 let). 25 % matek, které vyplnilo dotazník má tři děti, do centra ale dochází jen s jedním, další dvě jsou ve věku povinné školní docházky, 25 % matek má 1 dítě.

Všechny matky, které vyplňovaly dotazník, mají středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání. Poměr vysokoškolaček i středoškolaček byl stejný.

Zhruba 83 % matek navštěvuje se svými dětmi i jiná obdobná zařízení a programy, ne jen mateřské centrum Rybička. V naprosté většině se jedná o cvičení rodičů s dětmi, případně jiné mateřské centrum. Jen 17 % žen (6 matek) navštěvuje pouze Rybičku. Z toho se dá usuzovat, že se většina těchto matek snaží zapojovat do společnosti i v době, kdy jsou v domácnosti.

Dvacet procent matek, které vyplnily dotazník, se aktivně zapojuje do provozu centra, 80 % respondentů centrum pouze navštěvuje, využívá nabízených programů, ale nijak se nepodílí na jejich organizaci a provozování.

Na otázku, čím matky trávily nejvíce času na mateřské/rodičovské dovolené před tím, než začaly navštěvovat mateřské centrum, odpovědělo 75 % matek, že nejvíce času strávily péčí o dítě, domácnost a rodinu. 25 % matek nejvíce času trávilo procházkami s dítětem v přírodě, návštěvami dětských hřišť a kamarádek se stejně starými dětmi.

Další otázka se zaměřovala na to, co tyto matky vnímaly na rodičovské dovolené pozitivně a co naopak negativně. Pozitivně vnímaly matky shodně více času na dítě a rodinu, fakt, že nemusely ráno vstávat do práce. Na rodičovské dovolené mohou matky podle dotazníku svobodně nakládat s časem a přizpůsobovat ho sobě a dítěti, nemusí nikam spěchat, zažívají méně stresových situací. Jedna matka uvedla, že na mateřské dovolené může plně vnímat radost z toho, že si může užívat čas trávený s dítětem a vychutnávat si každou chvíli, protože tento čas rychle uteče a už se nebude opakovat. 17 % (6) matek neuvvedlo žádná pozitiva.

Negativa spojená s rodičovskou dovolenou uvedlo zhruba 75 % matek. Matky shodně uváděly nedostatek kontaktů s okolím, nedostatek komunikace s dospělými

lidmi a pocit odloučenosti od okolí. Z toho 17 % matek navíc negativně vnímalo stereotyp života v domácnosti (střídání stejných činností – péče o dítě, domácnost). Mnoho matek také uvádělo nedocenění jejich celodenní práce okolím i vlastní rodinou, pocit otroctví pro rodinu (25 %). Jedna matka uvedla jako negativum obětování se dítěti a rodině, pocit otroctví, únavu, pocity méněcennosti a vědomí, že vlastní „já“ jde úplně stranou. 17 % z těchto matek také vnímalo nedostatek jiných podnětů než těch, které se týkaly dítěte, a nedostatek tvořivé práce. 17 % matek neuvedlo žádná negativa spojená s dobou, kterou tráví na rodičovské dovolené.

V rámci rozhovorů se matky nejčastěji zmiňovaly právě o nedostatku kontaktů s okolím. Většina z nich vnímala negativně, že jediný, s kým si mohou celý den povídat, je jen jejich dítě. Většina manželů/partnerů těchto žen pracuje celý den, večer přicházejí domů unavení, tyto ženy tedy nemají moc příležitostí popovídat si ani s nimi.

Další otázka se zaměřovala na důvody, které vedly matky k tomu, aby začaly navštěvovat mateřské centrum. Čtvrtina (25 %) matek začala do mateřského centra docházet kvůli tomu, aby jejich děti přišly do kontaktu s vrstevníky; 8 % uvedlo, že do centra začaly docházet kvůli sobě, aby dělaly něco jiného než doma. Zbytek matek uvedlo oba důvody, tedy sebe i své dítě. Tyto matky shodně psaly, že do centra přišly proto, aby se ony i jejich děti dostaly do styku s jinými lidmi, aby získaly nové kontakty. 17 % z těchto matek začalo navštěvovat centrum, aby si psychicky odpočinuly od neustálé komunikace s dítětem. Stejně procento matek vidělo v návštěvě centra možnost získání nových podnětů a možnost tvůrčí práce.

Více než polovina matek navštěvuje pravidelně jeden z programů centra, 25 % jich dochází do centra častěji než jednou týdně. Zbytek (17 %) matek přichází podle momentálního rozhodnutí.

Na otázku, co matky v centru nejvíce baví, odpověděly takto: 58 % matek nejvíce baví setkávání s lidmi a možnost popovídat si s nimi. 50 % matek nejvíce oceňuje programy pro maminky – kreativní dílny, možnost něco tvořit (tyto dvě odpovědi se často doplňovaly). 8 % matek nejvíce baví zpívání a tancování s dětmi – tedy čtvrteční a pondělní programy a 17 % matek uvedlo, že je nejvíce baví možnost objednat si zde obědy (Nemusí tedy před chystanou návštěvou centra dopředu vařit, nebo se pak brzy vracet domů, aby vše stihly.)

Další otázka se ptala na největší přínos centra pro matky. Všechny matky shodně odpověděly, že největší přínos pro ně tkví v možnosti setkávání s lidmi. Z toho

polovina matek vidí navíc přínos v možnosti získávat od ostatních nové zkušenosti, rady, informace o výchově dětí. V odpovědích na tuto otázku jsou navíc patrné rozdíly mezi matkami, které se zapojují do provozu centra, a mezi těmi, které se nezapojují. Matky, které se aktivně zapojují, odpovídaly, že centrum jim dalo možnost sebeuplatnění, tvůrčí činnosti. Tyto matky zde vidí příležitost dělat něco pro sebe (20 %). Jedna z těchto matek odpověděla, že práce je pro ni školou života – získala zde profesní zkušenosti, poznala sama sebe i své hranice a mezilidské vztahy.

Jako největší přínos centra pro děti uvedlo 100 % matek možnost socializace v kolektivu dětí, možnost setkávání s novými lidmi (dětmi i dospělými), rozvoj dětí v rámci kroužků. Z toho 8% matek shledává centrum jako vhodné místo, kde se děti naučí toleranci. 17% matek vidí přínos pro své dítě i v tom, že ony jsou díky centru „pohodovější“, což se na dítěti projeví, a že mají děti možnost vidět matku i v jiné roli než doma.

Další otázka souvisí s tím, jestli centrum nějak změnilo vztahy mezi partnery nebo mezi matkou a dítětem. Zde se opět projevilo rozdíly v odpovědích mezi „aktivními“ a „neaktivními“ návštěvnicemi centra. 80 % matek odpovědělo na tuto otázku záporně, nic se v souvislosti s návštěvami mateřského centra v rodinných vztazích nezměnilo. 20 % matek, které se aktivně podílejí na činnosti centra odpovědělo, že je díky návštěvám centra v rodině větší psychická pohoda (jedna matka uvedla: spokojená matka = spokojená rodina). Dále tyto matky nacházejí nová témata k rozhovorům s partnerem, občas i podporu ve své práci a uznání ze strany manžela, který manželčino působení v centru chápe jako záslužnou práci.

Další otázka se týkala setkání matek s diskriminačním chováním okolí v souvislosti s tím, že se mezi lidmi pohybovaly s kočárkem nebo malými dětmi. 17 % matek uvedlo, že se s žádným diskriminačním projevem okolí neselekaly. Stejně procento matek se setkala s takovým chováním jen zřídka, v prostředcích hromadné dopravy. Zbytek respondentek se s různými formami diskriminačního chování setkává často. V rámci rozhovorů se matky nejčastěji zmiňovaly o nepříjemnostech v prostředcích hromadné dopravy. Stávalo se jim, že je cestující okřikovali proto, že jejich dítě nahlas povídalo nebo plakalo. Také mnoha cestujícím vadilo, že kočárek zabírá mnoho místa. Také se matky často setkávaly s takovým chováním ze strany prodavaček v obchodě, když nakupovaly s kočárkem. Jedna maminka byla v obchodě vyzvána, aby vysypala na pult obsah svého batohu, protože ji prodavačka podezírala z krádeže. Tato matka to udělala, ale vzhledem k tomu, že se právě vracela se svými

děťmi s pískoviště, vysypala prodavače na pult všechny možné druhy „báboviček“ včetně písku, který v nich byl. Nic kradeného tam samozřejmě nebylo. Další maminka si stěžovala na špatné chování prodavaček k maminkám s kočárky či malými dětmi v jedné síti drogerií.

Mnoho matek se také setkalo s diskriminačním chováním, když po ukončení mateřské/rodičovské dovolené chtěly nastoupit do práce. Jedna matka žádala svého zaměstnavatele, zda by nemohla dostat práci na částečný úvazek, to jí bylo odmítnuto, dala tedy výpověď. Jiná matka do práce nastoupila, ale bylo jí řečeno, že ji zaměstnavatel nepovolí být doma, pokud budou děti nemocné. Zaměstnavatel jí řekl, že má možnost najít si chůvu, tak ať to udělá. Tato matka sice možnost najít si chůvu měla, ale neměla prostředky, ze kterých by jí mohla platit. Po určité době z tohoto zaměstnání také odešla. Další matka, které ještě rodičovská dovolená právě končí, byla požádána, aby se co nejdříve rozhodla, zda nastoupí, protože o její místo má zájem jiná žena, která je svobodná a bezdětná. Mnoho jiných se zmiňovalo o tom, že první otázka u přijímacího řízení směřovala k počtu dětí a jejich věku, když komise zjistila, že jsou děti ještě malé, neměla už podle těchto matek o možnou spolupráci zájem. Další matka se setkala s nepříjemnostmi na úřadě. Neměla možnost hlídání, proto s sebou musela vzít i své tři děti. Dlouhé čekání na úřadě je nebavilo, byly proto hlučné, pořád si něco povídaly, pobíhaly po čekárně, atd. Ostatním čekajícím se to nelíbilo, prý měla matka nechat děti doma. Když řekla, že nemá hlídání, odpověděli jí někdo, že si neměla pořizovat tolik dětí, když je neumí uhlídat.

Některé maminky se setkaly v obchodech s tabulkou, která zakazovala vstup s kočárkem. Když se jedna z nich ptala, proč do obchodu nesmí, dozvěděla se, že prý matky s kočárkem často kradou. To jí samozřejmě urazilo, protože ona v životě nic neukradla. Navíc neexistuje žádné pravidlo, že co matka s kočárkem, to zlodějka. Situaci tato matka přirovnala k otázce diskriminace národnostních menšin. Stejně jako si žádný obchodník nedovolí zakázat vstup do svého obchodu třeba Rómům, protože by byl ihned obviněn z diskriminace, neměl by si nic takového dovolit ani k matkám s kočárkem.

2.2. Shrnutí

Na základě vyhodnocení dotazníků jsme došli k závěru, že se matky dnes skutečně setkávají v době, kterou tráví na mateřské/rodičovské dovolené, s řadou

problémů plynoucích z pocitu osamělosti a sociální vyloučenosti. Nejvíce z nich uvádělo nedostatek kontaktů s jinými lidmi, malou možnost komunikace s dospělými, stereotypní způsob života, ve kterém se vše točí pouze kolem péče o dítě, domácnost, manžela. Některé matky také uváděly jako velký problém neocenění jejich práce v domácnosti, pocit „otročtví“ a z toho plynoucí pocit méněcennosti. Na druhou stranu také matky odpovídaly, že jim možnost být na rodičovské dovolené dala mnoho pozitivního – možnost být neomezený čas se svým dítětem a věnovat se mu a plně si užívat dobu, kterou s ním mohou trávit.

Ve většině případů také matky uváděly, že se setkaly s diskriminačním chováním či nepochopením ze strany společnosti. Nejčastěji se s ním setkaly v prostředcích hromadné dopravy a v obchodech. Významný je také počet matek, které se setkaly s diskriminačním chováním ze strany svých zaměstnavatelů či potencionálních zaměstnavatelů. Ve všech případech bylo toto chování namířeno, proti faktu, že mají malé dítě. Tyto výpovědi jsou důkazem, že přístup naší společnosti k matkám s dětmi skutečně spíše indiferentní a možnými problémy těchto matek se nezabývá. V mnoha případech je chování společnosti k matkám až diskriminační (viz přístup zaměstnavatelů, některých obchodníků).

Z hlediska významu mateřského centra v řešení těchto problémů se všechny dotazované matky shodly na tom, že jim mateřské centrum dává možnost setkávat se a komunikovat s lidmi, což jim pomáhá vyjít z výše zmíněné izolace. Centrum je také pro mnoho matek místem, kde mohou něco tvořit, něco nového se naučit, kde si psychicky odpočinou. Pro matky aktivně zapojené do organizace centra to také znamená zkušenosti v oblasti mezilidských vztahů – jednání s úřady, prezentace centra navenek, ale také sebepoznání a nalezení vlastních hranic.

Pro jejich děti je centrum přínosem v tom, že se zapojí do kolektivu, rozvíjí se zde jejich dovednosti a také fakt, že je jejich matka spokojená a odpočatá na ně působí lépe, než kdyby byla unavená a stresovaná.

Z dotazníku dále vyplývá, že návštěvy a aktivní zapojení se do fungování centra se odráží v jejich rodinách – matky nacházejí nová témata k rozhovorům s partnery, někteří z nich uznávají jejich práci pro centrum jako důležitou. Některé z dotazovaných uvádějí pozitivní vliv centra na rodinu v tom smyslu, že spokojená matka = spokojená rodina.

Na základě zpracování tohoto dotazníku se dá říci, že matky trpící na rodičovské dovolené odloučeností od okolního světa a nedostatkem komunikace se

v centru díky novým kontaktům, možnosti „popovídat si“ a příležitosti k tvůrčím činnostem zbavují výše zmíněných problémů a nacházejí nové možnosti, jak kvalitně využít svůj čas.

Z vyhodnocených dotazníků není patrné, že by vzdělání matek mělo nějaký vliv na jejich odpovědi. U všech odpovědí bylo zastoupení středoškolaček i vysokoškolaček zhruba stejné, nedá se tedy tvrdit, že by vzdělání respondentek nějak ovlivnilo jejich odpovědi.

Dotazník nevyplnila ani jedna matka s nižším vzděláním než středoškolským. Z toho by se dalo usuzovat, že o návštěvy mateřských center mají větší zájem spíše ženy s vyšším vzděláním. To je ale pouze dohad, vzhledem k tomu, že dotazníky vyplnila jen část návštěvnic centra.

Závěr

Tendence současné společnosti směřují spíše k prosazování jedince, zatímco rodinu a její celospolečenský význam opomíjí. Také celkový životní styl – rozpad velkých rodin a převaha rodin nukleárních, anonymita měst a malý zájem o to, co se děje v okolí mého bydliště a omezená možnost budování kariéry pro ženu s malým dítětem – to vše má vliv na to, jaký život vede matka na rodičovské dovolené. Může pro ni být někdy těžké cítit se plnohodnotným členem takové společnosti.

Pokud se totiž žena rozhodne, že bude se svým dítětem doma a dočasně opustí zaměstnání, získává na jedné straně velké plus pro sebe i pro své dítě, kterému se může plně věnovat, na druhou stranu to ale může také znamenat velké mínus ve formě zpretrhání některých vazeb, které jí poutaly k okolnímu světu.

Pokud k tomuto přerušení, nebo narušení společenských kontaktů dojde, stává se matka izolovanější od společnosti, osamělejší, cítí se nedoceněna za svou práci (výchova dětí je přitom činnost důležitá a významná pro celou společnost). U některých matek to může vést až k pocitům méněcennosti. Tato situace není příznivá ani pro matku, potažmo ani pro celou její rodinu, na které se fakt, že matka není „v pohodě“ negativně projeví.

V posledních deseti letech se zde objevují mateřská centra jako jedna z možností řešení výše zmíněných problémů. Nabízejí matkám setkávání s novými lidmi, navazování sociálních kontaktů, možnost naučit se něco nového, poznat samu sebe i jiné lidi. V rámci vnitřního programu centra i v jeho významu pro celou komunitu mají matky možnost udělat nejen něco pro sebe, ale také pro ostatní návštěvníky centra, případně i pro celou lokalitu, ve které žijí. To jim dává nejen možnost kvalitně trávit volný čas, ale také vědomí, že jsou pro ostatní užitečné a důležité.

Fakt, že se některé matky skutečně setkávají z řadou problémů, které souvisejí s jejich odchodem do domácnosti, potvrzují i výsledky dotazníku a rozhovorů z mateřského centra Rybička. Jsou také dokladem, že mateřské centrum jim může poskytnout prostor a možnosti, jak tyto problémy řešit.

Summary

The motherhood is the most beautiful period of live for most of mothers. The possibility to have a baby and be with him every time is the best what they can have, but this period is no only beautiful, happy time. A lot of mothers, who are on a maternity leave, can have several problems, which can make mothers' lives less happy and beautiful and sometimes very sad and lonely.

The situation in our society seems to be better for singles or people without children. They can better do their own career; they can better work, than mothers with babies (for example). That is why they are in public opinion „ more useful“ than families with children. When a woman have a baby, it is more difficult to find a job for her, because nobody (almost) wants to employ a woman with small child, who will be probably ill very often and the woman will have to be at home with him.

The situation of mothers with babies is not very good sometimes for those who are at home and do not find a job, too. It is difficult to go somewhere with baby-coach or with crying baby. It can happen, that these mothers have to hear, their child is noisy and they baby-coach takes a lot of space, from people around.

The possibility of meeting other adults is less then it was before. There is small possibility to go to a theatre, a cinema, a gallery, as well.

The fact, the woman leave her job and career can in some occasions mean, the woman lose her social status.

All these things can be reasons for the sense of inferiority and social isolation of these mothers.

The mother's centres can bring a solution of these problems and risks. The mother's centre is a place, where mothers can meet new people, can be with another mothers. There is a lot of space for lot of activities. The mother's centre has an import as a community centre. It is a good occasion to do something for all society not only for them own. All these possibilities of mother's centres can be the way to go out of the social isolation of some mothers.

Seznam použité literatury

Gurrentz, Sheryl. *Maminkou spokojeně a beze stresu*. Přel. Jana Hübschová. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. 224 s. ISBN 80-7178-679-9

Hartl, Pavel. *Komunitní práce*. Praha : Katedra sociální práce FF UK, 1993. 143 s.

Kolínská, Rut. *Mateřská centra*. 1. vyd. Praha : Pražské matky, 1995. 174 s. ISBN 80-901864-0-8

Prekop, Jirina. *Jak být dobrým rodičem : Krůpěje výchovných moudrostí*. Přel. Dana Vrbová. 1. vyd. Praha : Grada, 2001. 83 s. ISBN 80-247-9063-7

I. kongres mateřských center : Jak začít : Mozaika zkušeností mateřských center. Praha : Pražské matky, 1998 (sborník)

Aperio : Nezávislý rodičovský čtvrtletník. Ročník IV. XII/2005-I/2006. Praha : Občanské sdružení Aperio, 2005

www.feminismus.cz

www.materskacentra.cz. *Diskriminace žen neustupuje*. Hospodářské Noviny 9.5.2003 [citace 15.3.2005]

www.materskacentra.cz. *Matky sobě* [citace 15.3.2005]

www.materskacentra.cz. *Matky s dětmi by tu zavřeli do rezervace*. LN 17.6.2003 [citace 15.3.2005]

www.materskacentra.cz. *Co je mateřské centrum?* [citace 20.10.2005]

www.materskacentra.cz. *Historie hnutí mateřských center v datech* [citace 20.10.2005]

www.materskacentra.cz. *Spojila ženy na mateřské a je Evropankou roku* [citace 15.3.2005]

www.mpsv.cz. *Národní zpráva o rodině MPSV ČR*. Praha, 2004. 30 s. [citace 20.10.2005]

www.mpsv.cz. *Rodina. Finanční pomoc během mateřské a rodičovské dovolené* [citace 20.10.2005]

www.mpsv.cz. *Státní sociální podpora. Rodičovský příspěvek* [citace 20.10.2005]

www.mpsv.cz. *Rodina. Vyhlášení dotací na podporu fungující rodiny*, s. 1 [citace 17.4.2005]

www.portál.cz. Těhalová, Marie. *Mateřská „dovolená“ nemusí být nuda* (recenze) [citace 15.3.2005]

www.pmatky.ecn.cz. *O nás* [citace 20.10.2005]

www.vúpsv.cz. Valentová, Marie. *Rovnováha mezi rodinným životem a pracovní kariérou v kontextu ženské zaměstnanosti*. Praha : Výzkumný ústav sociálních věd, 2004. 63 s. [citace 20.10.2005]

Příloha - Dotazník

5. Věk.....
6. Vzdělání.....
7. Počet dětí a jejich věk .....
8. S kolika dětmi navštěvujete mateřské centrum?.....
9. Navštěvujete i jiná podobná zařízení? Jaká?
.....
10. Podílíte se aktivně na provozu mateřského centra (služby, vedení kurzu/kroužku) **ano x ne** (nehodící se škrtněte)
11. Čím jste na mateřské/rodičovské dovolené trávila nejvíce času před tím, než jste začala navštěvovat mateřské centrum?
.....
12. Co vám na tomto způsobu života vyhovovalo? Co jste naopak vnímala negativně?
.....
13. Proč jste začala navštěvovat mateřské centrum?
.....
14. Jak často do mateřského centra docházíte? (odpovídající zaškrtněte) • podle momentálního rozhodnutí • pravidelně navštěvuji jeden z programů • docházím do centra více dnů v týdnu • jinak (Jak?) .....
15. Co vás v centru nejvíc baví? (ne vaše dítě, ale vás)
.....
16. V čem vidíte největší přínos mateřského centra pro sebe?
.....
17. V čem vidíte největší přínos centra pro vaše dítě?
.....
18. Změnila se nějak vlivem centra situace ve vaší rodině? (ve vztahu manžela k vám, vašim dětem; ve vašem vztahu k manželovi, dětem)
.....
19. Setkala jste se někdy s diskriminačním chováním okolí (nepochopení, ústrky, osočování) kvůli vašemu dítěti nebo kočárku? (hromadná doprava, obchody,..)
.....